

PRIJEDLOG

INVESTICIONO-RAZVOJNI FOND
CRNE GORE A.D

Godišnji plan rada za poslovnu 2020. godinu

Podgorica, decembar 2019. godine

SADRŽAJ

I.	UVOD	2
II.	CILJEVI ZA 2020. GODINU.....	3
III.	ZADACI.....	4
IV.	INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE	5
V.	MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA	6
VI.	UPRAVLJANJE IMOVINOM.....	7
	ZAKLJUČAK.....	7

I. UVOD

Kontinuirani ekonomski rast i razvoj u cilju unapređenje kvaliteta života je strateški razvojni cilj Crne Gore.

Prioriteti u oblasti ekonomske politike su usmjereni na dinamični ekonomski rast koji će se ostvariti kroz realizaciju krupnih infrastrukturnih projekata, unapređenje putne infrastrukture, kroz unapređenje poslovnog ambijenta kao i finansijske i institucionalne podrške razvoju preduzetništva, odnosno sektoru malih i srednjih preduzeća.

Na osnovu strateške vizije razvoja Crne Gore a skladu sa usvojenom Strategijom pametne specijalizacije definisano je pet užih prioriteta ekonomskih oblasti i to : obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost ; održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane; novi materijali i održive tehnologije ; održivi i zdravstveni turizam; i ICT, pri čemu je ICT horizontalan sektor, jer daje poslovnu i tehnološku podršku ostalim prioriteta sektorima.

Ostvarivanje ovih ambicija podrazumijeva kontinuirano unapređenje finansijske i nefinansijske podrške sektoru MMS preduzeća u cilju povećanje potencijala privrednog rasta.

Zahvaljući konstatnom fokusu na unapređenju modela finansiranja, koji ima za cilj da podrži i unaprijedi crnogorsku privredu, **IRF CG je u periodu od 2010 do kraja novembra 2019 plasirao preko 1 milijardu EUR.**

U periodu 2017 - 2018 je odobreno je 385 mil EUR, dok je u 2019.godini, do kraja novembra plasirano blizu 220 mil EUR. Gotovo je izvjesno da će se do kraja 2019.godine plasirati preko 230mil EUR. To znači da će ukupni plasmani za period 2017-2019 biti preko 600mil EUR

U cilju kreiranja uslova za povećanje konkurentnosti crnogorske ekonomije kreiraju se mjere podrške koje su usmjerene ka uklanjanju strukturne i sektorske neravnoteže, kao i da se prevaziđe problem nedovoljno diversifikovane proizvodne baze. Ostvarivanje ove ambicije podrazumijeva optimalnu valorizaciju resursa Crne Gore čime bi se podstakao razvoj proizvoda sa većom dodatnom vrijednošću, resursna efikasnost i kreiranje dodatnih izvora održivog ekonomskog rasta uz podsticanje razvoja turizma i servisnih industrija kao i privlačenje stranih investicija.

Inače, prioritetni sektori su visoko međuzavisni tako da je podrška razvoju Crne Gore kao visoko-kvalitetne turističke destinacije u funkciji razvoja ne samo turizma nego i ostalih komplementarnih djelatnosti kao što su poljoprivreda, prerađivačka industrija, saobraćaj i građevinarstvo. Zato će i podrška koju IRF CG pruža biti, kao i do sada usmjerena na poboljšanje kvaliteta smještajnih kapaciteta, kreiranju bolje pansionerske i vanpansionerske ponude kao i ostalih projekata koji imaju za cilj diversifikaciju turističkog proizvoda i produženje trajanja turističke sezone.

Formiranje lanca snabdijevanja domaćim poljoprivrednim proizvodima postojećih i novih turističkih kapaciteta će doprinijeti stvaranju tržište za domaće proizvođače, unapređenju konkurentosti i kreiranju novih radnih mjesta , naročito u sjevernom regionu čime se poboljšavaju uslovi života u ruralnim područjima. Naravno sve

navedeno zahtijeva podršku modernizaciji načina poslovanja, nove proizvodne linije i usklađivanje sa međunarodnim standardima.

Realizacija projekata i podrška IRF CG je neophodna i dokazano značajna u dijelu podrške preduzetništvu koja uključuje mlade, žene u biznisu, visokoškolce, individualne poljoprivredne proizvođače i tehnološke viškove. Ista će biti dodato osnažena realizacijom garantnih šema.

Angažovani pristup koji podrazumijeva usmjerenost ka svakom preduzetniku/preduzeću pojedinačno zahtijeva mnogo veći nivo posvećenosti i razumijevanje potreba klijenata i šire društvene zajednice tako da će aktivnosti IRF CG biti na taj način direktno povezane sa potrebama klijenata.

Za ostvarenje optimalnih rezultata neophodna je kontinuirana saradnja sa ministarstvima, državnim organima i opštinama što će se realizovati i u narednom periodu.

Sposobnost IRF CG da ostvaruje dugoročno održiv rezultat je bazirana i na saradnji sa međunarodnim finansijskim organizacijama u cilju prikupljanja povoljnih sredstava finansiranja. Osim toga održivost poslovanja takođe zahtijeva i praćenje adekvatnosti portfolia i monitoring realizovanih projekata kako bi efekti na progres crnogorske ekonomije i životni standard bili u skladu sa očekivanjima.

IRF CG će u skladu sa dosadašnjom praksom i u narednom periodu imati proaktivan pristup u cilju kreiranja novih radnih mjesta, ravnomjernog regionalnog razvoja i unapređenja životnog standarda građana.

U tom smislu, IRF CG je za narednu 2020. godinu planirao značajna finansijska sredstva za pružanje podrške crnogorskim preduzetnicima. Plan je da se plasira najmanje 200 mil EUR.

II. CILJEVI ZA 2020. GODINU

Pozicioniranje Crne Gore kao države dinamičnijeg ekonomskog rasta i razvoja u skladu sa Srednjoročnim programom rada Vlade Crne Gore opredjeljuje angažman i glavne ciljeve IRF CGa. Na osnovu strateške vizije razvoja Crne Gore, definisano je pet prioriteta ekonomskih oblasti i to: obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost; održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane; novi materijali i održive tehnologije; održivi i zdravstveni turizam; i ICT, pri čemu je ICT horizontalan sektor, jer daje poslovnu i tehnološku podršku ostalim prioritetnim sektorima

S tim u vezi ciljevi IRF CG direktno proizilaze iz programa rada Vlade i odnose se na :

- Pобољшanje konkurentnosti privrede uz povećanje zaposlenosti i to kroz unapređenje postojećih i kreiranje novih kreditnih linija u cilju podsticanja razvoja biznisa. Razvijaće se instrumenti i mehanizmi finansijske podrške koji će obezbijediti podršku razvoju prioriteta sektora, ravnomjeran regionalni razvoj, unapređenje poslovanja i likvidnosti mikro, malih i srednjih preduzeća, formiranje klastera, optimizaciju korišćenja kapaciteta velikih sistema u cilju adekvantnog uvezivanja repro lanca i diversifikaciju ekonomskih aktivnosti. Kao podrška crnogorskim preduzećima nastaviće se sa realizacijom programa podrške konkurentnosti crnogorskih proizvođača/usluga na drugim tržištima koji će biti dopunjen i novim instrumentom u vidu osiguranja izvoza.
- Podrška posebnim ciljnim grupama (mladi, početnici, žene, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, zanatlije, osobe sa invaliditetom i slično) u cilju stvaranja uslova za veće

zapošljavanje, povećanje radne aktivnosti i mobilnosti radnika će se realizovati kroz namjenske kreditne linije kao i uvođenjem novih instrumenata, kao što su garantne šeme.

- Ostvarivanje veze poljoprivrede sa trgovinom i turizmom kroz diversifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima sve više dobija na značaju. Raste tražnja za poljoprivrednim proizvodima, podstaknuta realizacijom značajnih projekata iz sektora turizma. IRF CG će i dalje imati za cilj podršku projekata u oblasti turizma i ugostiteljstva kako za izgradnju novih, tako i unaprijeđenje postojećih apartmanskih i hotelskih kapaciteta.
- Povećanje primarne poljoprivredne proizvodnje (biljna proizvodnja i stočarstvo), organske proizvodnje, te rast dohotka na poljoprivrednim gazdinstvima u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja je prethodnih godina bilo u fokusu a tako će biti i u narednim godinama.

Cilj investicione aktivnosti IRF CG je podrška velikim sistemima u cilju kreiranja održivog i manje uvezno orijentisanog lanca snabdijevanja. Potencijal se vidi u povezivanju proizvođača i velikih sistema kroz otkup proizvoda kao i dalje plasiranje na domaćem i ino tržištu.

- Unapređenje infrastrukture neophodno za razvoj i povezivanje ruralnih područja; poboljšanje uslove i kvalitet života za ostanak stanovništva na selu;

Uzimajući u obzir pomenute činjenice i rukovodeći se principima opreznog bankarskog poslovanja, koji podrazumijeva da IRF CG sve rizike u obavljanju poslovne djelatnosti svodi na najmanju moguću mjeru, finansijski plan za 2020. godinu predviđa da se **plasiraju sredstva u iznosu od najmanje 200 mil EUR (za dugoročne i kratkoročne kredite).**

III. ZADACI

Preduslov za ostvarivanje održivog i inkluzivnog ekonomskog rasta je kreiranje adekvatnih programa podrške kao i realizacija namjenskih aktivnosti koje će omogućiti otvaranje novih i očuvanje postojećih radnih mjesta, ravnomjerman regionalni razvoj i konkurentnu ekonomiju.

Od svog osnivanja 2010 godine IRF CG je do kraja novembra 2019 .godine plasirao preko 1 milijardu EUR

Definisani prioriteti razvoja crnogorske privrede usmjeravaju aktivnost IRF CG ka pružanju podrške sledećim segmentima:

- Razvoj preduzetništva, kroz podršku posebnim ciljnim grupama (mladi, početnici, žene, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, zanatlije, inovativno preduzetništvo, ICT biznis, klsterska proizvodnja, osobe sa invaliditetom i slično);
- Rast i razvoj mikro, malih, srednjih i velikih preduzećima, sa posebnom pažnjom na:
 - ulaganja u prioritetne sektore crnogorske ekonomije,
 - održavanje i/ili poboljšanje likvidnosti
 - podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima
 - diversifikaciju crnogorske ekonomije

- Podrška realizaciji green field i brown field investicija
- Podršku infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti
- Ravnomjeran regionalni razvoj
- Otvaranje novih i očuvanje postojećih radnih mjesta

IV. INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE

Navedeni prioriteti i ciljevi koje IRF CG ima nameću potrebu da se konstantno analiziraju potrebe tržišta i u skladu sa tim poboljšavaju postojeći ali i kreiraju novi instrumenti podrške.

Portfolio instrumenata koji je na raspolaganju niz godina se odnosi na :

- Kratkoročne kredite;
- Srednjoročne kredite;
- Dugoročne kredite.

Međutim osim navedenih IRFCG će u saradnji sa međunarodnim partnerima ponuditi i model garantnih šema i to po osnovu COSME i EaSI programa podrške.

Novi model podrške je od novembra 2019.godine dostupan, u skladu sa postojećom finansijskom perspektivom Evropske Unije kroz COSME program EIF-a. Ovo je program namijenjen za poboljšanje konkurentnosti mikro, malih i srednjih preduzeća i veću dostupnost povoljnim izvorima finansiranja crnogorskih privrednika naročito segment koji inače ima otežan pristup postojećim izvorima sredstava zbog nedostatka adekvatnog kolaterala. Ovim Ugovorom je pokriven obim portfelja do 75 mil EUR u periodu od 3 godine.

Program zapošljavanja i socijalne inovacije (EaSI) je instrument finansiranja na nivou EU a pokrenut od strane Evropske Komisije namijenjen promociji visokog nivoa kvalitetnog i održivog zapošljavanja, garantujući adekvatnu i pristojnu socijalnu zaštitu, borbu protiv socijalne isključenosti i siromaštva i poboljšanja uslova rada. Jedan od njegovih ključnih ciljeva je povećati dostupnost i pristup finansijama ugroženim grupama koje žele da pokrenu sopstveni biznis, mikro preduzeća i socijalna preduzeća, kako u fazi pokretanja tj. osnivanja preduzeća, tako i u razvoju. S tim u vezi dozvoljeni obim portfelja pokrivenog EaSi garancijom iznosi 5 miliona eura, koji će početi sa realizacijom početkom 2020. godine.

IRF CG će u skladu sa zahtjevima i potrebama tržišta kreirati i dodatne kreditne linije koje će doprinositi ostvarenju postavljenih ciljeva.

Kreditni uslovi po kojima će se realizovati instrumenti IRF-a za 2020. godinu, ka krajnjem korisniku, su sljedeći:

- Maksimalan iznos kredita do 10 mil €;
- Rok otplate kredita do 12 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- Grejs period do 4 godine;
- Kamatna stopa do 5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;

- Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kreditni uslovi za infarstrukturne projekte, projekte zaštite životne sredine i obnovljivih izvora energije, su sljedeći:

- Maksimalan iznos kredita do 10 mil €;
- Rok otplate kredita do 15 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- Grejs period do 5 godina;
- Kamatna stopa do 5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;
- Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kratkoročni krediti- faktoring finansiranje:

- Maksimalan iznos do 10 mil EUR;
- Rok povraćaja do 12 mjeseci;
- Kamatna stopa do 4 %.
- naknada do 0,35% od otkupljenog potraživanja/obaveze
- stimulacija za izvoznike 0,5% umanjenje kamate od predviđenog iznosa

Kamatna stopa je i instrument promovisanja prioritnih djelatnosti i nivoa investicione aktivnosti. U skladu sa tim stimacije tj. umanjenja kamatnih stopa će se odobravati u skladu sa prioritima.

IRF CG će i u narednom periodu obezbijediti posebne uslove za one subjekte koji projekte realizuju u opštinama sjevernog regiona i u opštinama koje su ispod prosjeka razvijenosti na nivou Crne Gore. Pored posebno definisanih uslova za opštine koje su ispod prosjeka razvijenosti i opštine Sjevernog regiona, IRF CG će definisati i stimulacije za ove opštine, ali i za one subjekte koji realizacijom projekta zaposle 5 ili više novih lica bez obzira na regionalnu pripadnost projekta, kao i za one koji kao sredstvo obezbjeđenja ponude bankarsku garanciju.

Stimulacija će se ogledati u smanjenju kamatne stope u odnosu na utvrđene kamatne stope.

Uslovi po kojima će se realizovati instrumenti u 2020. godini će biti preciznije definisani u okviru pojedinačnih kreditnih linija IRF CG za 2020. godinu.

V. MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA

Strateške odrednice ekonomskog razvoja crnogorske privrede su osnov za kreiranje programa podrške IRF CG tako da su sve aktivnosti usmjerene ka kreiranju novih radnih mjesta i pozicioniranje Crne Gore kao države dinamičnijeg ekonomskog rasta i razvoja.

Finansiranje rasta i razvoja predstavlja integrisani pristup obezbjeđivanju sredstava i politika potrebnih da se obezbijedi rast i razvoj. To podrazumijeva mobilisanje domaćih izvora, međunarodnih izvora kao i maksimiranje iskorišćenost inovativnih izvora i mehanizama finansiranja.

Uspostavljanje i razvijanje međunarodne saradnje je jedan od prioriteta IRF CG-a, a sve u cilju pružanja podrške rastu i razvoju ekonomije Crne Gore. Uloga IRF CG-a jeste podrška razvoju crnogorske privrede, u saradnji sa domaćim i međunarodnim finansijskim institucijama i uz podršku Vlade Crne Gore, kroz obezbjeđenje finansijske i druge podrške biznisu, usmjerene ka održivim, orjentisanim biznisima u svim sektorima. IRF CG posluje pod tržišnim principima tj. sredstva obezbjeđuje na međunarodnom finansijskom tržištu, pa je ova aktivnost od posebnog značaja i predstavlja uslov za pružanje povoljnih i dostupnih sredstava crnogorskim privrednicima.

VI. UPRAVLJANJE IMOVINOM

IRF CG raspolaze i upravlja imovinom koju čini portfelj hartija od vrijednosti (akcije i udjeli), kao i značajan broj nepokretnosti stečenih u skladu sa zakonom. Kao što je to bio slučaj u prethodnom periodu, imovina u vlasništvu IRF-a će i tokom 2020. godine biti predmet valorizacije u skladu sa zakonom i internim aktima IRFCG-a koji regulišu ovo pitanje.

ZAKLJUČAK

Tokom 2020.godina IRF CG će kao i do sada biti posvećen promociji i realizaciji programam podrške namijenjenih mikro, malim, srednjim i velikim preduzećima u cilju otvaranja novih i očuvanja postojećih radnih mjesta, kreiranju dodate vrijednosti i unapređenju konkuretnosti crnogorske privrede, što podrazumijeva i podršku razvoju izvoznih potencijala. Osim toga završetak gradnje dijela autoputa predstavlja rješenje dijela izazova sa kojim se Crna Gora suočava u domenu infrastrukture i umanjenja biznis barijera koje se odnose na mobilnost, kao i na održivo i efikasno poslovanje. Zato će kroz namjenske programe podrške a li i putem uspostavljanja novih partnerskih relacija sa relevantnim institucijama IRF CG biti usmjeren i na ulaganja u infrastrukturne projekte i projekte iz oblasti zaštite životne sredine, energetike i energetske efikasnosti. Investiciona aktivnost će se bazirati na postojećim i novim kreditnim instrumentima sa naglaskom na proširivanje preduzetničke baze kroz promovisanje garantnih šema. Takođe u saradnji sa nadležnih ministarstava sagledati će se mogućnosti obezbjeđenja sredstva za podršku programa stručnog usavršavanja preduzetnika, subvencionisanje kamata, osiguranje izvoza.

IRF CG je prepoznat ne samo lokalno, već i od strane međunarodnih finansijskih i ostalih institucija kao značaj partner u kreiranju adekvatnog poslovnog ambijenta i obezbjeđivanju finansijske podrške sektoru MMS preduzeća u Crnoj Gori.

Naravno, u svom djelovanju IRF CG će se kao i do sada rukovoditi principima odgovornog i održivog poslovanja.

To podrazumijeva i kontinuirano praćenje situacije na međunarodnom finansijskom tržištu u cilju obezbjeđivanja najpovoljnijih sredstava raspoloživih za dalje plasiranje u crnogorsku privredu.

Realizacija navedenih ciljeva i zadataka će se ostvariti kroz pojedinačne Programe podrške koji će se definisati za 2020.godinu.

PRIJEDLOG

INVESTICIONO-RAZVOJNI FOND
CRNE GORE A.D

Godišnji plan rada za poslovnu 2020. godinu

Podgorica, decembar 2019. godine

SADRŽAJ

I.	UVOD	2
II.	MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE	4
III.	CILJEVI ZA 2020. GODINU.....	6
IV.	ZADACI.....	8
V.	INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE	16
VI.	UPRAVLJANJE RIZICIMA.....	20
VII.	MONITORING I NAMJENSKA KONTROLA FINANSIJSKIH PLASMANA	22
VIII.	MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA	23
IX.	ORGANIZACIJA I LJUDSKI RESURSI.....	33
X.	RAZVOJ INFORMACIONOG SISTEMA.....	34
XI.	MARKETING STRATEGIJA	35
XII.	KORPORATIVNO DRUŠTVENA ODGOVORNOST	37
XIII.	UPRAVLJANJE IMOVINOM.....	38
	ZAKLJUČAK.....	41

I. UVOD

Kontinuirani ekonomski rast i razvoj u cilju unapređenje kvaliteta života je strateški razvojni cilj Crne Gore.

Prioriteti u oblasti ekonomske politike su usmjereni na dinamični ekonomski rast koji će se ostvariti kroz realizaciju krupnih infrastrukturnih projekata, unapređenje putne infrastrukture, kroz unapređenje poslovnog ambijenta kao i finansijske i institucionalne podrške razvoju preduzetništva, odnosno sektoru malih i srednjih preduzeća.

Na osnovu strateške vizije razvoja Crne Gore a skladu sa usvojenom Strategijom pametne specijalizacije definisano je pet užih prioritetnih ekonomskih oblasti i to : obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost ; održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane; novi materijali i održive tehnologije ; održivi i zdravstveni turizam; i ICT, pri čemu je ICT horizontalan sektor, jer daje poslovnu i tehnološku podršku ostalim prioritetnim sektorima.

Ostvarivanje ovih ambicija podrazumijeva kontinuirano unapređenje finansijske i nefinansijske podrške sektoru MMS preduzeća u cilju povećanje potencijala privrednog rasta.

Zahvaljući konstatnom fokusu na unapređenju modela finansiranja, koji ima za cilj da podrži i unaprijedi crnogorsku privredu, **IRF CG je u periodu od 2010 do kraja novembra 2019 plasirao preko 1 milijardu EUR.**

U periodu 2017 - 2018 je odobreno je 385 mil EUR, dok je u 2019.godini, do kraja novembra plasirano blizu 220 mil EUR. Gotovo je izvjesno da će se do kraja 2019.godine plasirati preko 230mil EUR. To znači da će ukupni plasmani za period 2017-2019 biti preko 600mil EUR

U cilju kreiranja uslova za povećanje konkurentnosti crnogorske ekonomije kreiraju se mjere podrške koje su usmjerene ka uklanjanju strukturne i sektorske neravnoteže, kao i da se prevaziđe problem nedovoljno diverzifikovane proizvodne baze. Ostvarivanje ove ambicije podrazumijeva optimalnu valorizaciju resursa Crne Gore čime bi se podstakao razvoj proizvoda sa većom dodatom vrijednošću, resursna efikasnost i kreiranje dodatnih izvora održivog ekonomskog rasta uz podsticanje razvoja turizma i servisnih industrija kao i privlačenje stranih investicija. To dalje naravno podstiče otvaranje novih radnim mjesta, povećanje konkurentnosti ekonomije kao i ravnomjerni regionalni razvoj.

S tim u vezi aktivnosti IRF CG su usmjerene ka pružanju podsticaja kreiranju novih potencijala, unapređenju postojećih, otvaranju novih radnih mjesta i kreiranju konkurentnih uslova na tržištu. Poslovanje IRF CG je prevashodno usmjereno na pružanje podrške ubrzanom privrednom razvoju Crne Gore, dinamiziranju rasta mikro, malih, srednjih i velikih privrednih subjekata, ravnomjernijem regionalnom razvoju, konkurentnosti i likvidnosti privrednih subjekata, proizvodnji i uslugama orijentisanim prema izvozu kao i proizvodnji kojom se smanjuje uvozna zavisnost. Osim toga značajna je podrška finansiranju infrastrukturnih projekata, projekata vodosnabdijevanja, tretmana otpadnih voda i zaštite životne sredine, kao i podsticanju finansiranja drugih projekata od lokalnog, regionalnog i državnog značaja.

Inače, prioritetni sektori su visoko međuzavisni tako da je podrška razvoju Crne Gore kao visoko-kvalitetne turističke destinacije u funkciji razvoja ne samo turizma nego i ostalih komplementarnih djelatnosti kao što su poljoprivreda, prerađivačka industrija, saobraćaj i građevinarstvo. Zato će i podrška koju IRF CG pruža

biti, kao i do sada usmjerena na poboljšanje kvaliteta smještajnih kapaciteta, kreiranju bolje pansionske i vanpansionske ponude kao i ostalih projekata koji imaju za cilj diversifikaciju turističkog proizvoda i produženje trajanja turističke sezone.

Formiranje lanca snabdijevanja domaćim poljoprivrednim proizvodima postojećih i novih turističkih kapaciteta će doprinijeti stvaranju tržište za domaće proizvođače, unapređenju konkurentosti i kreiranju novih radnih mjesta, naročito u sjevernom regionu čime se poboljšavaju uslovi života u ruralnim područjima. Naravno sve navedeno zahtijeva podršku modernizaciji načina poslovanja, nove proizvodne linije i usklađivanje sa međunarodnim standardima.

Realizacija projekata i podrška IRF CG je neophodna i dokazano značajna u dijelu podrške preduzetništvu koja uključuje mlade, žene u biznisu, visokoškolce, individualne poljoprivredne proizvođače i tehnološke viškove. Ista će biti dodato osnažena realizacijom garantnih šema.

Angažovani pristup koji podrazumijeva usmjerenost ka svakom preduzetniku/preduzeću pojedinačno zahtijeva mnogo veći nivo posvećenosti i razumijevanje potreba klijenata i šire društvene zajednice tako da će aktivnosti IRF CG biti na taj način direktno povezane sa potrebama klijenata.

Osim toga kontinuirano će se promovisati postojeći i novi instrumenti podrške koji će uticati na bolje povezivanje preduzeća i sektora, podrška klasterima, podrška projektima koji se odnose na proizvodnju i preradu sa većim stepenom finalizacije proizvoda kao i podrška preduzećima koja favorizuju domaće proizvode i sirovine. Posebna pažnja se usmjerava prema novim preduzećima, novim projektima, kojima se želi postići diversifikacija ekonomske strukture.

Nastaviće se podrška razvoju preduzetništva tako da će se za tu ciljnu grupu realizovati i novi instrumenti kao što su garantne šeme i instrumenti za podršku socijalnom preduzetništvu.

Za ostvarenje optimalnih rezultata neophodna je kontinuirana saradnja sa ministarstvima, državnim organima i opštinama što će se realizovati i u narednom periodu.

Sposobnost IRF CG da ostvaruje dugoročno održiv rezultat je bazirana i na saradnji sa međunarodnim finansijskim organizacijama u cilju prikupljanja povoljnih sredstava finansiranja. Osim toga održivost poslovanja takođe zahtijeva i praćenje adekvatnosti portfolia i monitoring realizovanih projekata kako bi efekti na progres crnogorske ekonomije i životni standard bili u skladu sa očekivanjima.

IRF CG će u skladu sa dosadašnjom praksom i u narednom periodu imati proaktivan pristup u cilju kreiranja novih radnih mjesta, ravnomjernog regionalnog razvoja i unapređenja životnog standarda građana.

U tom smislu, IRF CG je za narednu 2020. godinu planirao značajna finansijska sredstva za pružanje podrške crnogorskim preduzetnicima. Plan je da se plasira najmanje 200 mil EUR.

II. MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE

Makroekonomska kretanja u prethodnom periodu su imala značajan uticaj na ekonomski rast, posebno u 2018. godini koju je obilježio rast investicija i ostvareni prihodi od turizma, dok je sa druge strane finansijski sektor bio likvidan uz umjerene rizike. Inflacija je bila determinisana kretanjem cijena na međunarodnom tržištu, kao i primjenom izmijenjene poreske regulative. Posmatrajuci dosadašnja makroekonomska kretanja, može se zaključiti da početak 2019. godine karakteriše nastavak trendova iz 2018, posebno uz rast ekonomske aktivnosti u većini oblasti, rast ukupne kreditne aktivnosti, uz stabilne cijene i veći priliv SDI.

U 2019. godini predviđeno je smanjenje rasta svjetske ekonomije, te je u svojim poslednjim projekcijama MMF predvidio globalni ekonomski rast od 3,3% što je u značajnoj mjeri niže od 3,7% projektovanih u mjesecu oktobru 2018. godine. Sa druge strane Evropska komisija je, takođe, smanjila prognoze rasta za eurozonu za 2019. i 2020. godinu za 0,7 odnosno 0,2 p.p. pa je sada rast projektovan na 1,2% odnosno 1,5%. U drugoj polovini 2019. godine očekuje se ubrzanje globalnog ekonomskog rasta kao rezultat stvaranja prostora za veće stimulanse fiskalnih i monetarnih vlasti najvećih svjetskih ekonomija kao što su SAD, Kina, Japan, EU.

Makroekonomska kretanja u Crnoj Gori

Crnogorsku ekonomiju u protekle dvije godine karakterišu snažne stope ekonomskog rasta od 4,7% i 5,1%, te je na taj način Crna Gora bila jedna od najbrže rastućih ekonomija Zapadnog Balkana. Na osnovu preliminaranih podataka stopa rasta za prvi i drugi kvartal 2019.godine je 3,0% i 3,2% respektivno a posmatrano po makroekonomskim indikatorima može se vidjeti raznolika situacija u zavisnosti od sektora:

- Sektor koji bilježi izuzetan snažan rast u prvoj polovini ove godine je sektor turizma sa 23,6% više dolazaka i 12,5% više noćenja turista što može biti indikator još jedne rekordne turističke godine kao što je bila 2018. godina. Crna Gora je za jedanaest mjeseci ove godine prihodovala od turizma milijardu i 16 miliona eura
- Promet u maloprodaji veći je za 6,2 % u tekućim cijenama i 5,5 % u stalnim cijenama i predstavlja najjači rast maloprodaje još od 2013. godine.
- Vrijednost izvršenih građevinskih radova je veća za 12,3% i očekivanje je da će značajniji rast građevinarstva biti u drugoj polovini 2019. godine uzimajući u obzir brojne investicione aktivnosti u državi.
- Industrijska proizvodnja zabilježila je pad od 12,2 % usljed pada proizvodnje električne energije, na koji je uticala mala količina padavina.
- Ovu godinu karakteriše i blagi rast potrošačkih cijena koji u junu 2019.godine u odnosu na decembar 2018.godine iznosi 0,3 %
- U 2019. godini nastavljeno je poboljšanje stanja na tržištu rada, što je prije svega posljedica rasta ekonomske aktivnosti, i s tim u vezi povećane tražnje za radnom snagom, ali i rezultat podsticaja za samozapošljavanje i aktivne politike zapošljavanja.

Projektovano je da će ekonomski rast biti umjereniji na kratak rok u odnosu na nedavne visoke nivoe. Projekcija MMFa za 2019 je na nivou rasta od 3%. Postoji još uvijek veliki neiskorišteni potencijal u turizmu.

Međutim, postoji limit do koga male ekonomije kao što je Crna Gora mogu da povećavaju sektor turizma na održiv način. Nadležni organi su s pravom usmjereni i na proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, s obzirom na prirodne predispozicije zemlje. Ubrzani napredak u ovim oblastima može da dovede do povećanja projekcija. Međutim, postoje brojni rizici po smanjenje rasta, naročito u pogledu pogoršanja globalne trgovine, finansijskih uslova ili geopolitičkih tenzija. Slične su procjene od strane Svjetske banke koja prognozira rast za 2020 na nivou od 2,8%.

U skladu sa izvještajem o stabilnosti finansijskog sistema za 2018. godinu koji je pripremila Centralna Banka Crne Gore kada je riječ o bankarskom sektoru, likvidnost banaka bila je i dalje veoma dobra, iako su racija likvidnosti blago oscilirala tokom godine.

Prosječna ponderisana efektivna aktivna kamatna stopa za kredite je nastavila višegodišnji opadajući trend (9,28% u oktobru 2014. godine), i u oktobru 2019. godine dostiže vrijednost od 6,12%, što čini pad od 3,16 procentnih poena za period od pet godina.

U odnosu na decembar 2018. godine, prosječna ponderisana efektivna aktivna kamatna stopa bila je manja za 0,24 p.p., dok je u odnosu na oktobar 2018. godine zabilježila pad od 0,25 p.p.

Ukupna imovina banaka na kraju oktobra 2019. godine iznosila je 4,58 milijardi eura. U strukturi aktive, neto krediti su imali dominantan položaj, krajem oktobra 2019. godine u iznosu od 2,9 milijardi eura, što čini rast od 1,3% u odnosu na oktobar prethodne godine dok je rast od 3,3% ostvaren na godišnjem nivou.

U strukturi pasive, depoziti su činili dominantno učešće od 76,1%. Depoziti kod banaka iznosili su 3,5 milijardi eura, što je približno identičan nivou ostvarenom u oktobru 2018. godine kao i na kraj prethodne godine.

Ukupni krediti banaka su na kraju oktobra 2019. godine iznosili 3,0 milijardi eura, što je za 2,0% više nego na kraju prethodne godine dok su u odnosu na isti period prethodne godine na približno istom nivou. U ukupnim kreditima banaka, 44,6% odnosi na sektor stanovništva, 35,1% na nefinansijski sektor tj. na privredna društva u državnom i privatnom vlasništvu.

III. CILJEVI ZA 2020. GODINU

Pozicioniranje Crne Gore kao države dinamičnijeg ekonomskog rasta i razvoja u skladu sa Srednjoročnim programom rada Vlade Crne Gore opredjeljuje angažman i glavne ciljeve IRF CGa. Na osnovu strateške vizije razvoja Crne Gore, definisano je pet prioriternih ekonomskih oblasti i to: obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost; održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane; novi materijali i održive tehnologije; održivi i zdravstveni turizam; i ICT, pri čemu je ICT horizontalan sektor, jer daje poslovnu i tehnološku podršku ostalim prioriternim sektorima

S tim u vezi ciljevi IRF CG direktno proizilaze iz programa rada Vlade i odnose se na :

- Pобољшanje konkurentnosti privrede uz povećanje zaposlenosti i to kroz unapređenje postojećih i kreiranje novih kreditnih linija u cilju podsticanja razvoja biznisa. Razvijace se instrumenti i mehanizmi finansijske podrške koji će obezbijediti podršku razvoju prioriternih sektora, ravnomjeran regionalni razvoj, unapređenje poslovanja i likvidnosti mikro, malih i srednjih preduzeća, formiranje klastera, optimizaciju korišćenja kapaciteta velikih sistema u cilju adekvantog uvezivanja repro lanca i diversifikaciju ekonomskih aktivnosti. Kao podrška crnogorskim preduzećima nastaviće se sa realizacijom programa podrške konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima koji će biti dopunjen i novim instrumentom u vidu osiguranja izvoza.
- Podrška posebnim ciljnim grupama (mladi, početnici, žene, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, zanatlije, osobe sa invaliditetom i slično) u cilju stvaranja uslova za veće zapošljavanje, povećanje radne aktivnosti i mobilnosti radnika će se realizovati kroz namjenske kreditne linije kao i uvođenjem novih instrumenata, kao što su garantne šeme.
- Ostvarivanje veze poljoprivrede sa trgovinom i turizmom kroz diversifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima sve više dobija na značaju. Raste tražnja za poljoprivrednim proizvodima, podstaknuta realizacijom značajnih projekata iz sektora turizma. IRF CG će i dalje imati za cilj podršku projekata u oblasti turizma i ugostiteljstva kako za izgradnju novih, tako i unaprijeđenje postojećih apartmanskih i hotelskih kapaciteta.
- Povećanje primarne poljoprivredne proizvodnje (biljna proizvodnja i stočarstvo), organske proizvodnje, te rast dohotka na poljoprivrednim gazdinstvima u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja je prethodnih godina bilo u fokusu a tako će biti i u narednim godinama.

Cilj investicione aktivnosti IRF CG je podrška velikim sistemima u cilju kreiranja održivog i manje uvezno orijentisanog lanca snabdijevanja. Potencijal se vidi u povezivanju proizvođača i velikih sistema kroz otkup proizvoda kao i dalje plasiranje na domaćem i ino tržištu.

- Unapređenje infrastrukture neophodno za razvoj i povezivanje ruralnih područja; poboljšanje uslove i kvalitet života za ostanak stanovništva na selu;

Strateške odrednice ekonomskog razvoja crnogorske privrede su osnov za kreiranje programa podrške, pa u okviru svoje investicione aktivnosti IRF CG kontinuirano ima i programe kreditiranja infrastrukturnih projekata, projekata vodoprivrede kao i projekata za zaštitu životne sredine, energetske efikasnosti i obnovljive izvore energije.

Osim ciljeva vezanih za direktnu finansijsku podršku definisani su i nefinansijski ciljevi koji se odnose na postizanje odgovarajućeg nivoa preduzetničkog znanja.

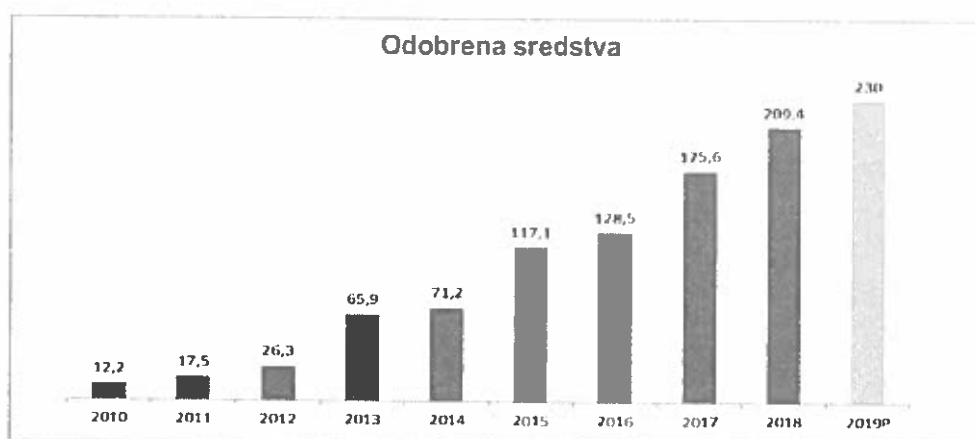
Kao i do sada, da bi obezbijedio sredstva za finansiranje IRF CG mora koristiti međunarodne fondove i zaduživati se u inostranstvu. Na ovaj način IRF CG obezbjeđuje povoljna kreditna sredstva, zahvaljujući čemu je i u prilici da crnogorskoj privredi ponudi adekvatne programe finansijske podrške.

Uzimajući u obzir pomenute činjenice i rukovodeći se principima opreznog bankarskog poslovanja, koji podrazumijeva da IRF CG sve rizike u obavljanju poslovne djelatnosti svodi na najmanju moguću mjeru, finansijski plan za 2020. godinu predviđa da se **plasiraju sredstva u iznosu od najmanje 200 mil EUR (za dugoročne i kratkoročne kredite).**

IV. ZADACI

Preduslov za ostvarivanje održivog i inkluzivnog ekonomskog rasta je kreiranje adekvatnih programa podrške kao i realizacija namjenskih aktivnosti koje će omogućiti otvaranje novih i očuvanje postojećih radnih mjesta, ravnomjerman regionalni razvoj i konkurentnu ekonomiju.

Od svog osnivanja 2010 godine IRF CG je do kraja novembra 2019 .godine plasirao preko 1 milijardu EUR

Definisani prioriteti razvoja crnogorske privrede usmjeravaju aktivnost IRF CG ka pružanju podrške sledećim segmentima:

- Razvoj preduzetništva, kroz podršku posebnim ciljnim grupama (mladi, početnici, žene, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, zanatlije, inovativno preduzetništvo, ICT biznis, klastera proizvodnja, osobe sa invaliditetom i slično);
- Rast i razvoj mikro, malih, srednjih i velikih preduzećima, sa posebnom pažnjom na:
 - ulaganja u prioritetne sektore crnogorske ekonomije,
 - održavanje i/ili poboljšanje likvidnosti
 - podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima
 - diversifikaciju crnogorske ekonomije
- Podrška realizaciji green field i brown field investicija
- Podršku infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti
- Ravnomjerman regionalni razvoj
- Otvaranje novih i očuvanje postojećih radnih mjesta

1. Razvoj preduzetništva kroz podršku posebnim ciljnim grupama

Dinamički ekonomski rast u cilju unapređenja životnog standarda zahtijeva kontinuiranu podršku razvoja preduzetništva sa ciljem proširivanja preduzetničke baze i motivisanja posebnih ciljnih grupa za osmišljavanje i realizaciju preduzetničkih ciljeva. Ciljne grupe koje je potrebno kvalitetno integrisati su: mladi, žene, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, dakle, u najvećoj mjeri početnici u biznisu.

U period 2017-2019, po osnovu ove vrste podrške plasirano je preko 40 mil EUR

U Crnoj Gori je prepoznat potencijal mladih preduzetnika tako da su organizovani razni modeli finansijske i nefinansijske mjere podrške preduzetništvu mladih. Mladi u Crnoj Gori su suočeni sa specifičnim izazovima u startovanju biznisa, a koji se uglavnom odnose na nedostatak vještina za preduzetnički poziv, neadekvatnog obrazovanja, nedostatka radnog iskustva i nedostatka finansijskih sredstava za početak biznisa. IRF CG poseban fokus ima na pružanju podrške visokoobrazovanim mladim ljudima kako bi se smanjio trend rasta nezaposlenosti te ciljne grupe. Zato će i dalje biti omogućeno da za kredite konkurišu i mladi koji su fakultetski obrazovani, a koji se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.

Osim toga kontinuirana podrška se pruža od strane IRF CG, promovisanju samozapošljavanju žena u cilju njihovog ekonomskog osnaživanja i eliminisanju identifikovanih prepreka za započinjanje sopstvenog biznisa. Ekonomske prepreke doprinose diskriminaciji žena u pristupu poslovnim šansama, sa aspekta razvoja novog biznisa, te unapređenja i rasta postojećeg, prevashodno u mogućnostima pribavljanja nedostajućih resursa. Infrastrukturne prepreke rezultiraju nedovoljno razvijenom institucionalnom infrastrukturu i nedostatkom niza usluga kojima se jačaju vještine, znanje i samopouzdanje potencijalnih preduzetnica. Žene koje imaju potencijala da započnu sopstveni biznis, biće i u narednom periodu podržane sa beskamratnom kreditnom linijom.

Važan segment su takođe i individualni poljoprivredni proizvođači jer njihovo angažovanje i razvoj predstavlja preduslova ravnomjernog regionalnog razvoja jer poljoprivreda predstavlja značajan izvor prihoda, posebno stanovništva Sjevernog regiona. Osim toga sektor poljoprivrede ima važnu ulogu u ekonomiji Crne Gore, sa značajnim učešćem u bruto domaćem proizvodu (7% u 2018. godini), uključujući ribarstvo i šumarstvo. Poljoprivreda je šansa da se otvaraju nova radna mjesta zato je neophodno raznim instrumentima uključujući i agrarnu politiku i postaviti poljoprivredu kao biznis a ne kao socijalnu ili dopunsku djelatnost. U tom pravcu IRF CG će nastaviti sa podrškom kroz posebne kreditne linije za individualne poljoprivredne proizvođače podržane i kroz IPARD LIKE II u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Osim toga, analiza prepreka za iniciranje preduzetničkih ideja je ukazala na nedostatak adekvatnog kolaterala kao jednu od glavnih barijera za dobijanje finansijske podrške a samim tim i za realizaciju poslovne ideje. Taj problem je djelimično riješen, posebno u oblasti poljoprivrede, jer je poljoprivrednicima omogućeno korišćenje kolaterala na ruralnom području. Međutim, tokom 2020. godine će se nastaviti sa rješavanjem ovog problema uvođenjem novih instrumenata koji će biti realizovani kao podrška posebnim ciljnim grupama i to u vidu garantnih šema kroz programe COSME i EaSI.

Sa Ministarstvom ekonomije realizovani su posebni ciklusi edukacije za preduzetnike kroz program podrške razvoju preduzetništva. Cilj ovog programa je da se potencijalni preduzetnici prireme za vođenje sopstvenog biznisa i ovu fazu edukacije je realizovalo Ministarstvo ekonomije. Na osnovu izvršene evaluacije i u skladu sa poslovnom politikom obezbijeđena je kreditna podrška, za izabrane projekte, od strane IRF CG. Sa ovim programom će se nastaviti i tokom 2020.godine.

2. Podrška mikro, malim, srednjim i velikim preduzećima

2.1. Ulaganja u prioritetne sektore crnogorske ekonomije

Pružanje finansijske podrške sektoru mikro , malih i srednjih preduzeća je glavni pokretač ekonomskog rasta i razvoja budući da zapošljava preko 75% od ukupnog broja zaposlenih u Crnoj Gori i predstavlja 99,75% od ukupnog broja preduzeća.

Analiza potencijala i mogućnosti za optimalno valorizovanje potencijala koje Crna Gora ima je ukazala na prioritetne sektora razvoja, a to su turizam, energetika, poljoprivreda i ruralni razvoj, prerađivačka industrija i naravno ICT kao horizontalni sektor koji pruža podršku ostalim sektorima.

U periodu 2017 - 2019 IRF CG kroz programe podrške plasirao preko 340 mil EUR u prioritetne sektore razvoja crnogorske privrede.

Dosadašnje iskustvo ukazuje da se veliki dio investicione aktivnosti obavlja u okviru turizma i ugostiteljstva, što je razumljivo imajući u vidu da je turizam jedan od strateških prioriteta razvoja crnogorske privrede.

Turizam je strateški važan za Crnu Goru, ne samo što omogućava direktan prihod i doprinos BDP-u, već i zbog značajnog multiplikativnog (direktnog i indirektnog) efekta koji on ima na druge sektore. Posebno, treba naglasiti veze sa prerađivačkom industrijom (kao što je potrošnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda), transportom, ICT i korišćenje biznis usluga.

U periodu 2017 - 2019 u turizam i ugostiteljstvo je plasirano preko 140 mil EUR.

Obzirom da je turizam prepoznat kao prioritetni sektor crnogorske privrede, potrebno je kontinuirano ulagati u njegov razvoj. IRF CG će i u narednom periodu, kroz kreditne linije stimulisati projekte koji imaju za cilj osnaživanje ovog sektora.

Kao i tokom prethodnih godina, akcenat će biti na investiranju u izgradnju i adaptaciju hotelskih kapaciteta; na razvoj i poboljšanje turističke infrastrukture; na razvoj kompletne turističke ponude, kao i na izgradnju i adaptaciju svih ostalih ugostiteljskih objekata. Osim toga IRF CG će pružati podršku projektima kojima se unapređuje struktura smještajnih kapaciteta, kreira adekvatna vanpansionska potrošnja i sadržaji koji doprinose produženju trajanja turističke sezone. Pored južnog regiona, u narednoj godini posebnu pažnju treba posvetiti i razvoju turizma na sjeveru Crne Gore i to ulaganjem u smještajne i ugostiteljske objekte.

Takođe, objedinjavanjem ponude ski centara i produženom trajanju turističke sezone na sjeveru Crne Gore, pojedine opštine će definisati bolje propozicije koje će ih pozicionirati kao centar zimskog turizma, i kao takvim u narednoj godini će im se posvetiti posebna pažnja.

Osim turizma naročita pažnja će biti posvećena projektima u sektoru poljoprivrede i proizvodnje hrane, imajući u vidu da Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, kroz Agro budžet pruža značajne benefite kao i kroz IPARD programe. Zajednički nastup Ministarstva i IRF CG ima veliki značaj u kompletnoj promociji i pružanju podrške MMS preduzećima jer IRF CG na osnovu razvojnih prioriteta Vlade kreira konkretne kreditne linije za podršku poljoprivrednim proizvođačima. Tako će se nastaviti i tokom 2020.godine. To će omogućiti da se u narednom period poboljša struktura poljoprivredne proizvodnje, unaprijedi opremljenost poljoprivrednih proizvođača i njihova klasterska povezanost, obezbijedi bolja primjena standarda bezbjednosti hrane u svim fazama proizvodnje, kako bi se domaćem i ino tržištu plasirali proizvodi visokog kvaliteta.

Tokom poslednje 3 godine IRF CG je podržao projekte namijenjene poljoprivrednoj proizvodnji i proizvodnji hrani u vrijednosti od preko 88 mil EUR.

Međutim konkurentnost Crne Gore kao turističke destinacije ne smije biti jedina prepoznatljiva karakteristika na međunarodnom tržištu. Zbog toga je značajna pažnja usmjerena na kreiranje programa podrške koji će motivisati preduzeća da modernizuju i optimizuju proizvodnju, razvijaju nove biznis modele i uključuju se u lance kreiranja dodatne vrijednosti ne samo na domaćem nego i na inostranom tržištu. Kao i do sada IRF CG će pružati podršku projektima kojima se unaprijeđuje konkurentnost crnogorskih preduzeća i ekonomije. U saradnji sa Ministarstvom ekonomije realizuje se program podrške modernizaciji industrije. To se posebno odnosi na podršku proizvodnim djelatnostima (energetika, metaloprerađa, drvna industrija) kroz modernizaciju industrije, unapređenje procesa rada i standardizacije a sve u cilju plasiranja proizvoda sa većim stepenom obrade i kreiranjem dodatne vrijednosti.

U periodu 2017 - 2019 po osnovu programa za podršku modernizaciji industrije plasirano je 2,4 mil EUR.

Kao poseban vid podrške potrebno je realizovati podršku postojećim preduzećima koja favorizuju domaće proizvode i sirovine. Sve sa ciljem da se bolje koriste domaći resursi što bi imalo za rezultat i veću zaposlenost, brži rast i razvoj kao i bolje korišćenje komplementarnih prednosti sa kojima Crna Gora raspolaže. Naravno, sve to treba da doprinese diversifikaciji ekonomske aktivnosti.

Doprinos rastu i razvoju ekonomije će se ogledati u obezbjeđivanju podrške i velikim sistemima kada su oni nosioci projekata koji doprinose stvaranju tržišta za mikro, mala i srednja preduzeća.

2.2. Podršku preduzećima, kroz održavanja i/ili poboljšanja likvidnosti

Likvidnost preduzeća podrazumijeva stalnu sposobnost pretvaranja vrijednosti iz jednog oblika u drugi i plaćanja dospjelih obaveza u kratkom roku. Kako ne bi došlo do problema nemogućnosti izmirenja obaveza u kratkom roku, tj. nelikvidnosti preduzeća, IRF CG u cilju očuvanja velikog broja firmi i zaposlenih u istima, će nastaviti sa pružanjem podrške MMSP kroz održavanje i/ili poboljšanje likvidnosti preduzeća.

U tom pravcu IRF CG pruža posebne kreditne linije koje omogućavaju rješavanje problema nelikvidnosti, i to kroz kratkoročne kredite, kredite za obrtna sredstva, faktoring kao i druge instrumente. Ti instrumenti će se realizovati i tokom 2020.godine.

S tim u vezi tokom prethodne tri godine finansirano je preko 120 mil EUR po osnovu namjenskih kreditnih linija, kao i preko 210 mil EUR po osnovu faktoringa/otkup potraživanja.

Veliki dio crnogorskih privrednika je prepoznao benefiteovih instrumenata, koji olakšavaju realizaciju i naplatu a takođe kroz kontinuiranu saradnju sa korisnicima pruža se mogućnost IRF CG da svake godine radi na usavršavanju i kreiranju novih proizvoda za održavanje likvidnosti u preduzećima.

Otkupom potraživanja i dalje će se podržavati domaći proizvođači, i na taj način će se omogućiti bolji uslovi na tržištu.

Naime, kroz kratkoročne kredite - faktoring finansiranje, crnogorskim privrednicima se pruža mogućnost da naplate svoja potraživanja za prodatu robu ili izvršenu uslugu prije dospjeća za naplatu. Ovo je posebno važno za one privrednike kojima je skraćanje roka naplate potraživanja ponekad od presudne važnosti za nastavak poslovanja.(mali proizvođači , individualni poljoprivrednici itd).Tokom posljednje 3 godine skoro 400 malih proizvođača je na sačuvano od stečaja.

Preduzeće može imati raspoloživa obrtna sredstva jednaka ukupno potrebnim, ali se, zbog poremećaja u njihovoj strukturi, može pojaviti nedostatak raspoloživih obrtnih sredstava. Shodno tome, prelaz obrtnih sredstava iz jednog oblika u drugi, od velikog je značaja za ekonomiju svakog preduzeća, pa se mora neprekidno pratiti i analizirati.

Pored faktoringa, koji je prepoznat kao jedan od najboljih proizvoda za prevazilaženje problema (ne)likvidnosti, IRF CG nudi i niz drugih proizvoda koji se, u zavisnosti od trenutne potrebe preduzeća, dokažu kao najbolji (finansiranje trajnih obrtnih sredstava, refinansiranje postojećih kreditnih zaduženja preduzeća kod komercijalnih banaka, kratkoročni krediti, krediti za pripremu turističke i poljoprivredne sezone i slično).

Zbog rastućeg interesovanja za ovaj vid finansiranja IRF CG će opredijeliti odgovarajući iznos sredstava i poboljšati uslove za korišćenje, kako bi ova usluga bila dostupna većem broju preduzeća.

2.3. Podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima

Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore za period januar-septembar 2019. godine, prema konačnim podacima iznosila je 2 250 miliona eura, što ukazuje na rast od 3% u odnosu na isti period prethodne godine.

Izvoz robe imao je vrijednost od 300,5 miliona eura, a uvoz 1949,6 miliona eura. U odnosu na isti period 2018. godine izvoz je bio veći za 2%, a uvoz veći za 3%.

Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 15,4% i manja je u odnosu na 2018. godinu kada je iznosila 15,5%.

Ovi podaci o spoljnotrgovinskom deficitu nam ukazuju da u narednom periodu moramo više da se posvetimo stvaranju uslova za optimalno korišćenje lokalnih komparativnih prednosti crnogorskih preduzeća kako u cilju povećanja izvoza, tako i u cilju smanjenja uvozne zavisnosti.

To je naravno kontinuirana aktivnosti Vlade i nadležnih ministarstava u cilju pripremanja i implementacije strateškog okvira i naravno IRF CG kao institucije koja treba da pruži podršku prilikom obezbjeđivanja

finansijskih sredstava. Neophodno je u tom smislu kontinuirano istraživati potencijale i identifikovati djelatnosti koje su prioriteti i ciljano kreirati programe podrške.

Da bi se ostvario dio ovih zadataka, IRF CG je 2017.godine kreirao posebnu kreditnu liniju za podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima kao i za pripremu proizvoda i usluga za izvoz.

Po osnovu ovog programa podrške u periodu 2017-2019 je podržani su projekti u vrijednosti od 4,9 mil EUR

Tokom 2020 planirana je dalja podrška konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima jer je potrebno obezbijediti i dodatni instrument u formi osiguranja izvoza. Shodno Zakonu o IRF CG osiguranje izvoza roba i usluga iz Crne Gore od netržišnih rizika, IRF CG će obavljati u ime i za račun Vlade Crne Gore. U tom procesu tokom 2020.godine će se stvarati formalni uslovi za razvoj ovog instrumenta.

3. Podrška realizaciji green field i brownfield investicijama

Dinamički ekonomski rast i razvoj Crne Gore sa fokusom na otvaranju radnih mjesta i forsiranju ravnomjernog regionalnog razvoja podrazumijeva kreiranje i realizaciju potpuno novih poslovnih poduhvata. S tim u vezi IRF CG je uočio neophodnost pružanju podrške ovakvim idejama tako da je kreirana kreditna linija koja će za rezultat imati povećanje greenfield i brownfield investicija. Cilj je bio da se kroz ovu kreditnu liniju podrže projekti koji će doprinijeti boljem korišćenju komparativnih prednosti Crne Gore ali i većoj diversifikaciji crnogorske ekonomije.

U periodu 2017- 2019 po osnovu ove vrste podrške plasirano je 32,5 mil EUR.

Osim direktnog investicionog efekta na konkretan biznis ova vrsta ulaganja je podsticaj za kompletan lanac koji uključuje dodatno tržište za mala i srednja preduzeća u službi podmirivanja tražnje velikim sistemima.

Greenfield investicije podrazumevaju ulaganje u izgradnju potpuno novog biznisa, koji do tada nije postojao na targetiranom tržištu ili tržišnom području. Direktne investicije u inostranstvu novom izgradnjom fabrike, postrojenja, pogona, poslovne jedinice ili filijale, startuje od kupovine zemljišta za izgradnju, sa ili bez prateće komunalne i saobraćajne infrastrukture.

Kontinuirana realizacija podrške za ovaj oblik ulaganja će biti unaprijeđena kroz saradnju sa Privrednom komorom Crne Gore kao i sa ostalim biznis asocijacijama.

4. Podrška infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti

Kreiranje optimalnog ambijenta za privlačenje domaćih i stranih investicija podrazumijeva ulaganja u infrastrukturne projekte na lokalnom i državnom nivou. To se u određenoj mjeri smatra i preduslovom daljih investiranja tako da u cilju sveukupnog razvoja i kreiranja novih radnih mjesta IRF CG pruža podršku u vidu programa kreditiranja infrastrukturnih projekata i projekata vodosnabdijevanja. Projekti koji se finansiraju iz ove kreditne linije treba da doprinesu održivom razvoju, valorizaciji prirodnih resursa, ravnomjernom regionalnom razvoju kao i podsticaju razvoja biznisa

U periodu 2017- 2019 odobreno je 12 projekata u vrijednosti od 54 mil EUR .Pri čemu izuzetan značaj ima projekat koji se odnosi na elektrifikaciju dijela autoputa u vrijednosti od 38,2 mil EUR.

Očekuje se dodatan fokus na kreiranju i unaprijeđivanju biznis zona tako da je za takve projekte je opravdano kreditno zaduživanje opština i lokalnih preduzeća u vlasništvu opštine. Takođe, ako je potrebno da se obezbijedi kompletna infrastruktura za biznis zonu ili da se izgradi objekat za potrebe biznis inkubatora, tehnoloških parkova i/ili institucije koje su u funkciji biznisa, jasno je da takve investicije moraju biti tretirane sa posebnom pažnjom od strane IRF CG.

Osim ovog vida podrške još veći značaj u savremenom okruženju ima podrška u projekte koji tretiraju pitanje zaštite životne sredine , kao i korišćenje obnovljivih izvora energije.

Energetski sektor Crne Gore i njen razvoj potrebno je sagledati u kontekstu ukupne ekonomske politike Crne Gore. Neophodno je posvetiti posebnu pažnju pitanjima istraživanja i korišćenja energetske resursa, pretvaranja energije, prenosa i snabdijevanja potrošača energijom.

Sektor energetike karakteriše veliki prirodni potencijal (ugalj, hidropotencijal, potencijal biomase, vjetro i solarni potencijal), koji je nedovoljno iskorišćen, niska energetska efikasnost, kao i velika zavisnost od uvoza električne energije i fosilnih goriva.

Njihovom valorizacijom, obezbjeđuje se ne samo energetska sigurnost i nezavisnost, već se doprinosi uravnoteženijem ekonomskom razvoju države. Tako da bi održivi pristup u korišćenju prirodnih resursa za proizvodnju energije mogao bi pomoći ne samo u ostvarenju strateških ciljeva Crne Gore da postane energetska nezavisna i ekološka država već i na unapređenju svog ekonomskog razvoja.

Razvoj energetike je tijesno povezan i sa politikom zaštite životne sredine, o kojoj posebno treba voditi računa. Politika životne sredine je preduslov za očuvanje zdrave životne sredine i zdravlja ljudi, održivog turizma, poljoprivrede, šumarstva, ruralnog razvoja i energetike u ekološkoj državi Crnoj Gori. Shodno tome, ulaganja u ovu oblast će biti pod posebnom pažnjom u narednom periodu.

5. *Ravnomjeren regionalni razvoj*

Sve gore navedeno ima poseban značaj kada se stavi u perspektivu neophodnosti podrške ravnomjernom regionalnom razvoju u cilju kreiranja adekvatnog poslovnog ambijenta, povećavanja ulaganja i kreiranja novih mogućnosti koje će podržati preduzetničke inicijative i umanjiti migracije stanovništva iz opština na sjeveru Crne Gore.

U posljednje 3 godine IRF CG je 33% (preko 190 mil EUR) opredijelio za projekte u opštinama sjeverne regije i opštinama sa prosjekom razvijenosti ispod državnog prosjeka.

U narednoj godini IRF CG će nastaviti sa promovisanjem i stimulacijom ravnomjernog regionalnog razvoja u cilju kreiranju optimalnog poslovnog ambijenta i dodatnih stimulacija ulaganja u opštine na sjeveru Crne Gore kao i u opštinama sa prosjekom razvijenosti ispod državnog prosjeka.

6. Podrška otvaranju novih kao i očuvanje postojećih radnih mjesta

Kreiranje novih radnih mjesta i očuvanje postojećih je veoma važan segment poboljšanja životnog standarda u Crnoj Gori. Dinamički pristup, baziran na osluškivanju potreba tržišta uslovio je da se programi podrške IRF CG kontinuirano inoviraju u skladu sa konkretnim potrebama novih i postojećih privrednih subjekata. S tim u vezi neophodno je obezbijediti adekvatan portfolio namjenskih aktivnosti koje će omogućiti otvaranje novih i očuvanje postojećih radnih mjesta, kako bi se stvorili preduslove za ostvarivanje održivog i inkluzivnog ekonomskog rasta baziranog na proširivanju preduzetničke baze, motivisanju radno sposobnog stanovništva da samostalno privređuju i stvaraju novu vrijednost. Osim toga zadatak IRF CG je da pruži podršku postojećim privrednim subjektima da realizuju nove poslovne ideje u cilju ostvarivanja boljeg poslovnog rezultata i otvaranja novih radnih mjesta ali i unapređenja postojećih uslova rada, što ima multiplikativan pozitivan efekat na razvoj društva u cjelini.

U periodu 2017 - 2019.godine IRF CG je svojom kreditnom aktivnošću podržao otvaranje i očuvanje preko 12 000 radnih mjesta.

V. INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE

Navedeni prioriteti i ciljevi koje IRF CG ima nameću potrebu da se konstantno analiziraju potrebe tržišta i u skladu sa tim poboljšavaju postojeći ali i kreiraju novi instrumenti podrške.

Portfolio instrumenata koji je na raspolaganju niz godina se odnosi na :

- Kratkoročne kredite;
- Srednjoročne kredite;
- Dugoročne kredite.

Kratkoročnim kreditima se finansiraju tekuća aktivnost i likvidnost preduzeća, kao i otkup potraživanja (tzv. faktoring finansiranje). Njihova je ročnost do godinu dana, i pretežno se koriste za pripremu turističke ili poljoprivredne sezone, kao i za sve one potrebe kojima se reguliše likvidnost preduzeća.

Srednjoročni krediti su namijenjeni projektima koji se mogu realizovati u period od jedne do pet godina u skladu sa kreditnim portfolia IRF CG.

Dugoročni krediti su krediti čija je ročnost preko pet godina, i kojima se često finansiraju veće investicije i razvojni projekti. Ovi krediti mogu biti namijenjeni za ulaganja u investicione projekte i projekte od strateškog značaja za privredu.

Međutim osim navedenih IRFCG će u saradnji sa međunarodnim partnerima ponuditi i model garantnih šema i to po osnovu COSME i EaSi programa podrške.

Novi model podrške je od novembra 2019.godine dostupan, u skladu sa postojećom finansijskom perspektivom Evropske Unije kroz COSME program EIF-a. Ovo je program namijenjen za poboljšanje konkurentnosti mikro, malih i srednjih preduzeća. Pristup COSME Garantnom Fondu predstavlja veliki iskorak za IRF CG u vidu pružanja dodatne podrške za proširenje baze klijenta i veću dostupnost povoljnim izvorima finansiranja crnogorskih privrednika naročito segment koji inače ima otežan pristup postojećim izvorima sredstava zbog nedostatka adekvatnog kolaterala. Ovim Ugovorom je pokriven obim portfelja do 75 mil EUR u periodu od 3 godine.

Program zapošljavanja i socijalne inovacije (EaSi) je instrument finansiranja na nivou EU a pokrenut od strane Evropske Komisije namijenjen promociji visokog nivoa kvalitetnog i održivog zapošljavanja, garantujući adekvatnu i pristojnu socijalnu zaštitu, borbu protiv socijalne isključenosti i siromaštva i poboljšanja uslova rada. Jedan od tri programska postulata EaSi programa je „Mikrofinansiranje i socijalno preduzetništvo“ u okviru koje funkcioniše finansijski instrument - EaSi garantni fond , čiji je organ upravljanja Evropski Investicioni Fond (EIF), namijenjen podršci mikrofinansiranja. Garantni instrument je posebno namijenjen mikrofinansiranju i socijalnom preduzetništvu. Jedan od njegovih ključnih ciljeva je povećati dostupnost i pristup finansijama ugroženim grupama koje žele da pokrenu sopstveni biznis, mikro preduzeća i socijalna preduzeća, kako u fazi pokretanja tj. osnivanja preduzeća, tako i u razvoju. S tim u vezi dozvoljeni obim portfelja pokrivenog EaSi garancijom iznosi 5 miliona eura, koji će početi sa realizacijom početkom 2020. godine. Ovaj instrument je namijenjen mladima, ženama, nezaposlenim

visokoškolicima, individualnim poljoprivrednim proizvođačima, tehnološkim viškovima kao i svim onim preduzetnicima koji imaju održivu i profitabilnu ideju ali koji ne mogu da obezbijede dovoljan kolateral za potrebna sredstva ili su im potrebni mikrokrediti da bi realizovali svoju ideju.

IRF CG ima za cilj da, uspostavljanjem i pružanjem novih finansijskih usluga u sadejstvu sa pristupom COSME garantom fondu, EaSi garantnom fondu i WB EDIF garantnom fondu za mlade omogući lakši pristup povoljnim finansijama za što veći broj privrednika u Crnoj Gori sa posebnim akcentom na preduzetnike sa perspektivnim poslovnim idejama koji imaju poteškoća u obezbjeđenju dovoljnog kolaterala.

U cilju obezbjeđenja izvora finansiranja za dodatnu podršku socijalnom preduzetništvu IRF CG je u martu 2018 potpisao ugovor sa Razvojnog bankom Savjeta Evrope (u daljem tekstu: CEB) od 30 mil EUR. Namjena je da se ovim sredstvima podržavaju krediti do 100,000 EUR i to za finansiranje onih klijenata koji se nalaze u ekonomski nepovoljnijim regionima u Crnoj Gori kao i za finansiranje ekonomski ugroženih grupa građana poput radnika proglašanih tehnoloških viškova iz procesa tranzicije, svršenim visokoškolicima, ženama u biznisu, početnicima u biznisu kao i malim poljoprivrednim proizvođačima.

IRF CG će u skladu sa zahtjevima i potrebama tržišta kreirati i dodatne kreditne linije koje će doprinosti ostvarenju postavljenih ciljeva.

Kamatna stopa je i instrument promovisanja prioriternih djelatnosti i nivoa investicione aktivnosti. U skladu sa tim stimacije tj. umanjenja kamatnih stopa će se odobravati u skladu sa prioritetima.

IRF CG će i u narednom periodu obezbijediti posebne uslove za one subjekte koji projekte realizuju u opštinama sjevernog regiona i u opštinama koje su ispod prosjeka razvijenosti na nivou Crne Gore. Pored posebno definisanih uslova za opštine koje su ispod prosjeka razvijenosti i opštine Sjevernog regiona, IRF CG će definisati i stimulacije za ove opštine, ali i za one subjekte koji realizacijom projekta zaposle 5 ili više novih lica bez obzira na regionalnu pripadnost projekta, kao i za one koji kao sredstvo obezbjeđenja ponude bankarsku garanciju.

Stimulacija će se ogledati u smanjenju kamatne stope u odnosu na utvrđene kamatne stope.

IRF CG će nastaviti sa primjenom stimulativnih uslova za preduzeća koja redovno izmiruju svoje poreske obaveze. Spisak poreskih obveznika koji uredno izmiruju poreske obaveze objavljuje Poreska uprava Crne Gore u saradnji sa Ministarstvom finansija, pa će takozvana "Bijela lista" biti mjerodavna prilikom formiranja stimulacija za ovu grupu preduzeća.

U skladu sa ugovorom sa Evropskom investicionom bankom, kamata na kredite koji se plasiraju iz sredstava ove finansijske institucije manja je za 0,5-0,7 procentnih poena.

Kreditna podrška sektoru MMSP, preduzetnicima i velikim preduzećima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima.

Osnovna razlika između pomenuta dva aranžmana je u tome što za klijente koji svoje kreditne aranžmane realizuju posredstvom i uz garanciju poslovnih banaka, banka snosi kompletan kreditni rizik, sama definiše

instrumente obezbjeđenja sa krajnjim korisnicima, ali se pridržava uslova kreditiranja definisanih kreditnom politikom IRF CG.

Kreditni uslovi po kojima će se realizovati instrumenti IRF-a za 2019. godinu, ka krajnjem korisniku, su sljedeći:

- Maksimalan iznos kredita do 10 mil €;
- Rok otplate kredita do 12 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- Grejs period do 4 godine;
- Kamatna stopa do 5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;
- Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kreditni uslovi za infarstrukturne projekte, projekte zaštite životne sredine i obnovljivih izvora energije, su sljedeći:

- Maksimalan iznos kredita do 10 mil €;
- Rok otplate kredita do 15 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- Grejs period do 5 godina;
- Kamatna stopa do 5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;
- Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kratkoročni krediti- faktoring finansiranje:

- Maksimalan iznos do 10 mil EUR;
- Rok povraćaja do 12 mjeseci;
- Kamatna stopa do 4 %.
- naknada do 0,35% od otkupljenog potraživanja/obaveze
- stimulacija za izvoznike 0,5% umanjenje kamate od predviđenog iznosa

Uslovi po kojima će se realizovati instrumenti u 2020. godini će biti preciznije definisani u okviru pojedinačnih kreditnih linija IRF CG za 2020. godinu.

Poštujući principe dosadašnjeg poslovanja, zavidnu poziciju i imidž koji je IRF CG izgradio na tržištu, sljedeće djelatnosti neće biti predmet podrške ni u 2020. godini:

- Proizvodnja i prodaja vojne opreme ili usluga;
- Građevinarstvo u cilju prodaje stambenih jedinica;
- Učešće u projektima kojima se krše međunarodno priznata prava radnika, uključujući bezbjednost na radu, pravila i procedure u Crnoj Gori;
- Bilo koja aktivnost koja se smatra nezakonitom ili štetnom po okolinu i opasnom za ljudsko zdravlje (npr. igre na sreću) ;
- Bankarstvo i osiguranje;
- Trgovina valutama i hartijama od vrijednosti;
- Nemoralne i nelegalne aktivnosti.

Pored usklađenosti sa definisanim uslovima i ispunjavanja svih potrebnih preduslova za finansijsku podršku, ukoliko se bude vršio izbor između dva projekta (zbog nemogućnosti finansiranja oba), prednost će imati onaj koji po narednim kriterijumima ima više bodova:

Kriterijumi

Zaposlenost (1 bod po novozaposlenom) – maksimalno 10

Regionalna komponenta	Broj bodova
Jug	1
Centralni dio	3
Sjever	5
Vrsta djelatnosti	Broj bodova
Proizvodnja	10
Poljoprivreda	9
Proizvodnja hrane	8
Turizam i ugostiteljstvo	5
Usluge	4
Trgovina	1
Žene i mladi u biznisu	Broj bodova
Žena/mlađa populacija vlasnik i pokretač biznisa	10
Većina (51%) zaposlenih žene/mlađa populacija	6
Žena/mlađa populacija upravlja biznisom	3
Posebne kategorije	Broj bodova
RAE populacija	10
Invalidi	10
Preduzeća članovi Inkubatora	10

VI. UPRAVLJANJE RIZICIMA

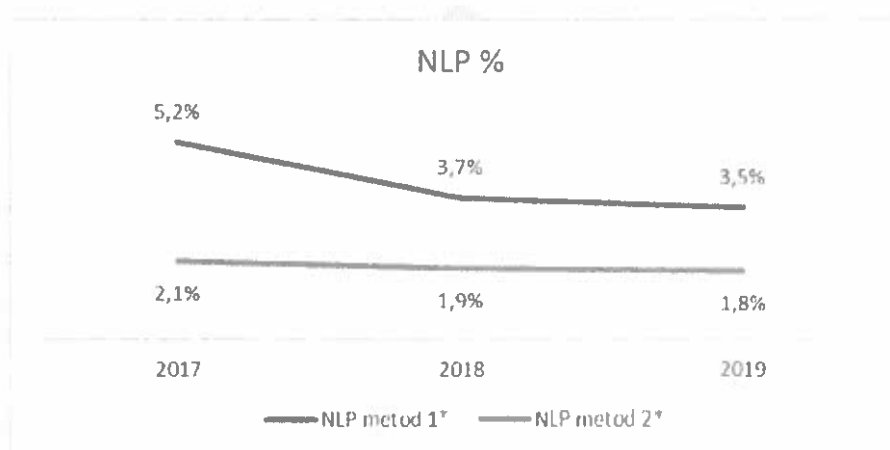
Konstantan rast portfolia plasmana IRF CG tokom poslednjih godina povećava značaj regularnim procjenama rizika i adekvatnog monitoringa portfolia.

S obzirom na zakonom definisanu djelatnost, IRF CG se u svom poslovanju susrijeće sa različitim vrstama rizika koji mogu imati negativan uticaj na finansijski rezultat i kapital. S tim u vezi uvođenje adekvatnog sistema upravljanja rizicima predstavlja ključ dugoročnog uspjeha i održivosti institucije, a sve u cilju minimiziranja rizika u poslovanju i naravno uz ispunjenje definisane misije.

Prepoznajući ove intencije, IRF CG je u svoje poslovanje uveo kulturu upravljanja rizicima, kao način za efikasan rast i razvoj svih aspekata poslovanja u budućnosti.

IRF CG u svom poslovanju koristi koncept upravljanja rizicima svojstven bankarskoj praksi i zakonskim rješenjima kojim je regulisan ovaj segment u Crnoj Gori.

Kao rezultat navedenih aktivnosti nivo NPL bilježi konstantan pad i tabela prikazuje podatke za period 2017-2019(oktobar 2019) na bazi 2 metode, pri čemu se NPL metod 1 bazira na klasifikaciji Centralne banke Crne Gore a NPL metod 2 se bazira na broju dana kašnjenja

Iako je u svom poslovanju izložen većem broju rizika, IRF CG je prepoznao potrebu aktivnog upravljanja sledećim vrstama rizika: kreditni rizik, rizik likvidnosti, rizik kamatne stope i operativni rizik. Upravljanje ovim rizicima je od presudnog značaja, jer se neadekvatnom procjenom i kontrolom rizika i po samo jednom pojedinačnom plasmanu ili transakciji može ugroziti finansijski sistem IRF CG AD.

Upravljanje kreditnim rizikom predstavlja ključnu komponentu sveobuhvatnog sistema upravljanja rizicima i od presudnog je značaja za dugoročan uspjeh. S obzirom da je kreditni rizik osnovni rizik sa kojim se IRF CG u svom poslovanju suočava i u 2020. godini će nastaviti da mu se posvećuje posebna pažnja. Ovo se ostvaruje na način što se kreditnim rizikom upravlja na individualnom nivou i na portfolio nivou.

Na *individualnom nivou*, sveobuhvatna i temeljna procjena rizičnog profila svakog dužnika podrazumijeva prikupljanje dovoljno relevantnih informacija o zajmotražiocu i razmatranje glavnih faktora i to: namjena plasmana i izvori otplate, sposobnost servisiranja kredita u predviđenom roku otplate, dinamika i izvori

otplate kredita, finansijsko stanje korisnika kredita u posljednje tri godine uključujući i dostupne podatke za tekuću godinu, osjetljivost na promjene ekonomskih i tržišnih uslova, kreditna istorija zajmotražioca, trenutna kreditna sposobnost kao i procjena kreditne sposobnosti u budućnosti na osnovu projekcije budućih gotovinskih tokova u različitim scenarijima, stanje u sektoru privrede u okviru koje zajmotražilac posluje, njegov položaj u sektoru i adekvatnost i kvalitet sredstava obezbjeđenja posebno sa aspekta utrživosti kolaterala.

Na *portfolio nivou* sistem za upravljanja kreditnim rizikom podrazumijeva praćenje strukture i kvaliteta cjelokupnog portfolija.

Koncentracija kreditnog rizika može se manifestovati na više načina i javlja se kad god postoji više kredita sa sličnim karakteristikama. Koncentracija kreditnog rizika podrazumijeva da portfolio sadrži veće izloženosti prema: jednom dužniku, grupi povezanih lica, određenom sektoru privrede, geografskom regionu, stranoj zemlji ili grupi zemalja čije su ekonomije povezane, vrsti proizvoda (vrsti plasmana), vrsti kolaterala. Visok nivo koncentracije izloženosti prema nekoj od gore navedenih kategorija, može imati negativne efekte na prihode i kapital Fonda u slučaju problema unutar tako definisanih skupova.

Rizik likvidnosti predstavlja vjerovatnoću da IRF CG neće moći obezbijediti dovoljno novčanih sredstava za izmirenje obaveza u trenutku njihove dospelosti ili vjerovatnoću da će za izmirivanje dospjelih obaveza morati pribavljati novčana sredstva uz značajne troškove. Adekvatnim planiranjem novčanih priliva i odliva i sveobuhvatnim upravljanjem rizicima obezbjeđuje se likvidnost finansijskog sistema IRF CG.

Rizik kamatne stope predstavlja negativan uticaj promjene kamatnih stopa na finansijski položaj IRF CG. U skladu sa strateškim opredjeljenjem IRF CG, održavaće se umjereni nivo izloženosti ovoj vrsti rizika.

Operativni rizik predstavlja rizik od gubitaka koji nastaju zbog neadekvatnih procedura i neuspjelih internih procesa, ljudskog faktora, sistemskih ili eksternih događaja. Kako je IRF CG u predhodnom period usvojio Pravilnik koji definiše upravljanje operativnim rizikom i njegovo svođenje na najmanju moguću mjeru, to će se njegova stroga primjena nastaviti i u 2020. godini.

Zakonom o IRF CG predviđeno je da kontrolu IRF CG vrši Centralna Banka Crne Gore, kao i da ista posebnim propisima reguliše minimalne standarde za upravljanje rizicima i računanje koeficijenta adekvatnosti kapitala IRF CG. U tom smjeru je CBCG 27.11.2018. godine donijela Odluku o minimalnim standarima za upravljanje Rizicima u poslovanju Investiciono-razvojnog Fonda Crne Gore i Odluku o načinu izračunavanja koeficijenta adekvatnosti kapitala Investiciono-razvojnog Fonda Crne Gore. U skladu sa tim, u prvom kvartalu 2019. godine IRF CG je uskladio postojeće i donio nove interne akte u cilju pune implementacije nove regulative koja će se nastaviti i u 2020. godini. Primjena obuhvata i implementaciju Međunarodnog standarda finansijskog izvještavanja 9 (IFRS 9). Krajem 2019. godine i 2020. godine očekuje se i primjena novih instrumenata podrške (COSME i EaSI), koji nose različiti nivo rizika potencijalnog gubitka te se tretiranje istih mora vršiti na poseban način uvažavajući specifičnosti ovih instrumenata i nivoa kreditne zaštite koji pružaju nocioci ovih garantnih fondova.

VII. MONITORING I NAMJENSKA KONTROLA FINANSIJSKIH PLASMANA

Odobrena kreditna sredstva IRF CG se moraju utrošiti namjenski. Namjena sredstava u pogledu strukture (osnovna/obrotna) definisana je uslovima finansijske podrške IRF CG. Korisnici finansijskih sredstava IRF CG obavezni su, da u skladu sa Ugovorom, omoguće predstavnicima IRF CG nesmetanu kontrolu i obezbijede zahtijevanu dokumentaciju za vršenje kontrole.

Sadržaj i postupak kontrole namjenske upotrebe finansijskih sredstava IRF CG zavisi od toga da li se finansijska sredstva odobravaju direktno ili posredstvom i uz garancije poslovnih banaka, kao i od samog načina realizacije sredstava kredita.

Kontrola namjenskog korišćenja sredstava se vrši nakon realizacije odobrenih sredstava u rokovima koji su predviđeni internim aktima IRF CG.

Kao i u prethodnom periodu, nastaviće se sa kontrolom namjenskog korišćenja finansijskih plasmana u skladu sa procedurama i internim aktima IRF CG.

Osim toga, imajući u vidu rastući intezitet kreditne aktivnosti, a time i rast kreditnog portfolija IRF CG, pri čemu je prisutno pomjeranje strukture portfolija u korist direktnih kreditnih plasmana u odnosu na plasmane relizovane posredstvom poslovnih banaka, sve aktivnosti praćenja, mjerenja i kontrole kreditnog rizika se moraju intenzivirati kako bi omogućile konstantnu finansijsku stabilnost IRF CG.

U skladu sa tim, IRF CG će raditi na uspostavljanju sistema ranog otkrivanja povećanja kreditnog rizika, koji omogućava pravovremenu identifikaciju dužnika kod kojih je prisutan povećani rizik, a koji uključuje i utvrđivanje odgovarajućih kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja za rano otkrivanje povećanja kreditnog rizika.

U 2018 godini IRF CG je radio na razvoju i unaprijeđenju instrumenata za rano otkrivanje povećanja kreditnog rizika (matrica "Rani znaci upozorenja") koji će u narednom periodu služiti kao osnova za izradu periodičnih Monitoring izvještaja, koji će biti rađeni u skladu sa internim aktima IRF CG.

Radiće se periodični u zavisnosti od definisanih kriterijuma koji mogu biti: kašnjenje u otplati, klasifikacija plasmana, nivo izloženosti, matrica "Rani znaci upozorenja" i ostale informacije o klijentima koje mogu uticati na redovnu otplatu kredita.

U skladu sa navedenim, IRF CG će nadograditi procedure kojima se propisuje prikupljanje i praćenje svih relevantnih informacija koje bi mogle upućivati na povećanje rizičnosti plasmana i kolateralu, a sve u cilju blagovremene, adekvatne i kontinuirane procjene rizičnosti plasmana.

Od ukupnog broja kredita odobrenih u periodu 2017-2019, koji je bilo preko 1.100, na osnovu do sada sprovedenih monitoring aktivnosti ustanovljeno je da 6 korisnika nije iskoristilo sredstva u skladu sa odobrenom namjenom.

VIII. MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA

Strateške odrednice ekonomskog razvoja crnogorske privrede su osnov za kreiranje programa podrške IRF CG tako da su sve aktivnosti usmjerene ka kreiranju novih radnih mjesta i pozicioniranje Crne Gore kao države dinamičnijeg ekonomskog rasta i razvoja.

Finansiranje rasta i razvoja predstavlja integrisani pristup obezbjeđivanju sredstava i politika potrebnih da se obezbijedi rast i razvoj. To podrazumijeva mobilisanje domaćih izvora, međunarodnih izvora kao i maksimiranje iskorišćenost inovativnih izvora i mehanizama finansiranja.

Uspostavljanje i razvijanje međunarodne saradnje je jedan od prioriteta IRF CG-a, a sve u cilju pružanja podrške rastu i razvoju ekonomije Crne Gore. Uloga IRF CG-a jeste podrška razvoju crnogorske privrede, u saradnji sa domaćim i međunarodnim finansijskim institucijama i uz podršku Vlade Crne Gore, kroz obezbjeđenje finansijske i druge podrške biznisu, usmjerene ka održivim, orjentisanim biznisima u svim sektorima. IRF CG posluje pod tržišnim principima tj. sredstva obezbjeđuje na međunarodnom finansijskom tržištu, pa je ova aktivnost od posebnog značaja i predstavlja uslov za pružanje povoljnih i dostupnih sredstava crnogorskim privrednicima.

Saradnja sa institucijama koje obavljaju iste ili slične poslove podrazumijeva razmjenu informacija i znanja, nabavku sredstava, uporedna iskustva, smanjenje rizika ali i druge vidove saradnje. IRF CG će iz ovih razloga nastojati da i u narednoj godini intenzivira kontakte i dobre odnose sa raznim međunarodnim institucijama, komercijalnim bankama, ministarstvima i ostalim institucijama javnog sektora u Crnoj Gori i institucijama koje obavljaju istu ili sličnu djelatnost kao i IRF CG u regionu ali i šire.

Dinamičan razvoj sektora MSP rezultat je sve većeg ulaganja u ovaj sektor s obzirom da je broj MMSP u Crnoj Gori u 2018 godini iznosio 29.534 i veći je za 10,4% u odnosu na 2017 godinu. Razvoj ovog sektora praćen je i porastom broja zaposlenih što je jedan od prioritetnih ciljeva IRF-a kao razvojne institucije uz podršku razvoja preduzetništva i ukupnog, ekonomskog razvoja Crne Gore.

Na osnovu poslednjih međunarodnih izvještaja kao što je Doing Business 2018, kao i kreditnih rejting agencija ("Moody's i Standard&Poors") u kojima se analizira svjetska, a u tome i crnogorska ekonomija, Crna Gora sa ocjenom rejtinga B1 ukazuje na ekonomiju koja je dominantno opredjeljena na investicije iz oblasti turizma i energetike koje podstiču rast i razvoj. Takođe prema pomenutim izvještajima, značajni izazovi tek stoje pred crnogorskom ekonomijom u pogledu jačanja poslovne infrastrukture, pružanju usluga podrške biznisu i poslovnog savjetovanja, dostupnosti i pristupačnosti finansijskih izvora finansiranja. Uzimajući u obzir navedeno, pored povoljnog investicionog ambijenta, kao i poreskog sistema koji je i dalje stimulativan za razvoj biznisa i stranih ulaganja neophodno je pružiti dodatnu podršku razvijanju konkurentnosti crnogorske privrede i rasu i razvoju MSP sektora.

Imajući u vidu misiju IRF CG-a, a u kontekstu kontinuiranog razvoja mehanizama finansijske i nefinansijske podrške MMSP zadatak IRF CG-a je da u narednom periodu pored postojećih instrumenata finansijske podrške obezbijedi dodatne izvore finansiranja.

Zapravo, cilj IRF-a je da u narednom periodu, pored kreditiranja, dodatno unaprijedi mehanizme finansijske i nefinansijske podrške MSP koristeći podršku međunarodnih finansijskih institucija i to kroz dva aspekta:

- **Finansijski** - dobijanjem i korišćenjem sredstava kroz postojeće i nove kreditne linije IRF-a, a sve u cilju poboljšanja poslovnog ambijenta za MSP (kreditni aranžmani, grantovi, garancije...);
- **Nefinansijski** - dobijanjem i korišćenjem sredstava za unaprijeđenje preduzetničke infrastrukture i jačanje preduzetničkih znanja i vještina (edukacija, obuka, mentoring...).

1. EIB grupa

a. Evropska investiciona banka (EIB)

Evropska investiciona banka (EIB) je finansijska institucija Evropske unije. Kroz investicione projekte i programe, podstiče uravnotežen razvoj i ekonomsku i socijalnu koheziju u državama članicama EU, kao i van Evropske unije. EIB je najveća multilateralna kreditna institucija na svijetu.

Međunarodna saradnja sa ovom institucijom je rezultirala potpisivanjem prvog Ugovora o finansiranju između Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore AD i Evropske investicione banke 2012. godine činom donošenja odluke o odobrenju kreditnih sredstava u iznosu od 50 miliona eura IRF CG.

Sve do danas saradnja naših dvaju institucija se razvijala kako se povećavao ukupni portfolio IRF CG. EIB je vremenom postao glavni strateški međunarodni partner IRF CG. Ukupno zaključeni kreditni aranžmani sa EIB-om su do sada vrijedni 370 mil €. Ova sredstva su namijenjena kao podrška crnogorskim preduzetnicima, mikro, malim i srednjim preduzećima, ali i institucijama javnog sektora i velikim preduzećima što dovoljno govori o značaju EIB-a kao najvažnijeg internacionalnog partnera IRF CG.

U cilju podrške zapošljavanja mladih ljudi u Crnoj Gori, IRF je dio „EYET“ inicijative EIB-a. Ovom inicijativom se dodatno stimulišu privrednici da, ukoliko zaposle izvjesni broj mladih osoba u zavisnosti od veličine preduzeća, dobiju dodatno umanjenje kamatne stope.

b. Evropski investicioni fond

Evropski investicioni fond je specijalizovan u domenu pružanja finansijskih usluga mikro, malim i srednjim preduzećima širom Evrope. Član je EIB grupe. Vlasnici ovog fonda su Evropska Investiciona Banka, Evropska Unija kao i širok spektar javnih i privatnih banaka i finansijskih institucija.

IRF CG je uspostavio saradnju koja se odnosi na implementaciji COSME programa kao programa zapošljavanja i socijalne inovacije (EaSI)

- **COSME program** - U skladu sa postojećom finansijskom perspektivom Evropske Unije na snazi je i COSME program EIF-a. Ovo je program namijenjen za poboljšanje konkurentnosti mikro, malih i srednjih preduzeća. Realizuje se kroz dva modula – Garantni fond i Instrument za ulaganje u vlasnički kapital. IRF CG je predao aplikaciju za učešće u Garantnom Fondu u prvom dijelu 2018. godine koja je prihvaćena te je Ugovor potpisan 28.03.2019. godine. Ovim Ugovorom je pokriven obim portfelja do 75 mil EUR u periodu od 3 godine

- **Program zapošljavanja i socijalne inovacije (EaSI)** - instrument finansiranja na nivou EU a pokrenut od strane Evropske Komisije namijenjen promociji visokog nivoa kvalitetnog i održivog zapošljavanja, garantujući adekvatnu i pristojnu socijalnu zaštitu, borbu protiv socijalne isključenosti i siromaštva i poboljšanja uslova rada. Jedan od tri programska postulata EaSi programa je „Mikrofinansiranje i socijalno preduzetništvo“ u okviru koje funkcioniše finansijski instrument - EaSi garantni fond , čiji je organ upravljanja Evropski Investicioni Fond (EIF), namijenjen podršci mikrofinansiranja. Garantni instrument je posebno namijenjen mikrofinansiranju i socijalnom preduzetništvu. Jedan od njegovih ključnih ciljeva je povećati dostupnost i pristup finansijama ugroženim grupama koje žele da pokrenu sopstveni biznis, mikro preduzeća i socijalna preduzeća, kako u fazi pokretanja tj. osnivanja preduzeća, tako i u razvoju. S tim u vezi dozvoljeni obim portfelja pokrivenog EaSi garancijom iznosi 5 miliona eura, koji će početi sa realizacijom početkom 2020. godine.

IRF CG ima za cilj da, uspostavljanjem i pružanjem novih finansijskih usluga u sadejstvu sa pristupom COSME garantom fondu, EaSi garantnom fondu i WB EDIF garantnom fondu za mlade omogući lakši pristup povoljnim finansijama za što veći broj privrednika u Crnoj Gori sa posebnim akcentom na preduzetnike sa perspektivnim poslovnim idejama koji imaju poteškoća u obezbjeđenju dovoljnog kolaterala.

2. Svjetska banka (SB)

Svjetska banka (SB) predstavlja skup pet međunarodnih organizacija u čijoj odgovornosti je pružanje finansijske pomoći zemljama u cilju ekonomskog razvoja i smanjenja siromaštva, te ohrabrenja međunarodnih investicija. Nakon učlanjenja u MMF, Crna Gora je postala i punopravna članica Svjetske banke sa članskom ulogom i pravima i obavezama koje proističu iz članstva u grupaciji koju čine: Međunarodna banka za obnovu i razvoj (International Bank for Reconstruction and Development IBRD), Međunarodna finansijska korporacija (International Financial Corporation, IFC), Međunarodno udruženje za razvoj (International Development Association, IDA), Multilateralna agencija za garantovanje investicija (Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA) i Međunarodni centar za rješavanje sporova (International Centre for Settlement of Investment Disputes, ICSID).

Do sada, saradnja sa Svjetskom bankom se ogledala kroz implemetaciju projekta "MIDAS" koji je IRF CG uspješno realizovao u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore od 2011. do 2016. godine.

MIGA - Multilateralna agencija za garantovanje investicija, agencija je Svjetske banke koja je osnovana radi globalne promocije stranih direktnih investicija na tržištima, u nastajanju eliminacije ili ublažavanja posljedica realizacije nekomercijalnih rizika u međunarodnim ekonomskim odnosima. MIGA pruža i tehničku pomoć stranim investitorima u cilju sigurnijeg ulaganja, naročito u manje razvijene zemlje.

IRF CG bi korišćenjem NHSOE instrumenta (Non-Honoring of Financial Obligation of state-owned enterprise) sa MIGA-om bio u prilici da obezbijedi značajna sredstva za ulaganje u crnogorsku privredu sa

akcentom na nerazvijenije djelove zemlje, da osigura ravnomjerniji regionalni razvoj i ublaži ranjivost tog područja koja se, između ostalog, ogleda i u negativnim demografskim trendovima (migracija mlade populacije i dominacija staračkih domaćinstava), smanji nezaposlenost i siromaštvo i sl.

3. Razvojna banka Savjeta Evrope (CEB)

Razvojna banka savjeta Evrope je multilateralna razvojna banka sa socijalnim opredjeljenjem. Osnovana je sa ciljem da bi rješavala probleme izbjeglih lica, da bi kasnije proširila spektar djelovanja na oblasti koje direktno doprinose jačanju socijalne kohezije (uravnoteženog socijalnog razvoja) u Evropi. CEB čini 40 zemalja članica, uključujući 18 iz Centralne i Istočne Evrope. CEB funkcioniše u okviru Savjeta Evrope i podržava njegove prioritete. Međutim, ona je zaseban pravni subjekt i finansijski je nezavisna.

CEB predstavlja glavni instrument politike solidarnosti u Evropi, kako bi pomogla državama članicama ostvarenje održivog i uravnoteženog razvoja. U skladu s tim učestvuje u finansiranju socijalnih projekata, odgovara na hitne situacije i na taj način, doprinosi poboljšanju uslova života većine ugroženih djelova stanovništva.

CEB doprinosi implementaciji socijalno orjentisanih investicionih projekata kroz tri sektorske linije, redom:

- Jačanje socijalne integracije,
- Zaštita životne sredine,
- Podrška javnoj infrastrukturi sa socijalnim opredjeljenjem.

IRF CG je prepoznao mogućnost saradnje sa ovom razvojnom Institucijom te je nakon stupljenog kontakta sa istom aplicirao za finansijski okvir kojim bi se podržalo preduzetništvo i razvoj MSP kao okosnice crnogorske privrede. IRF CG je odobreno 30 mil EUR tako da se u oktobru 2018. godine započelo sa realizaciju ovog kreditnog aranžmana povlačenjem.

Namjena je da se sredstvima CEB-a podržavaju krediti do 100,000.00 EUR uz maksimalan udio CEB-a do 50,000.00 EUR odnosno 50% i to za finansiranje onih klijenata koji se nalaze u ekonomski nepovoljnijim regionima u Crnoj Gori kao i za finansiranje ekonomski ugroženih grupa građana poput radnika proglašanih tehnoloških viškova iz procesa tranzicije, svršenim visokoškolcima, ženama u biznisu, početnicima u biznisu kao i malim poljoprivrednim proizvođačima.

Ono što je komparativna prednost CEB-a u odnosu na ostale međunarodne finansijske institucije je socijalni mandat, tj. mogućnost finansiranja preduzetnika, mikro i malih preduzeća koji imaju ograničen pristup finansijama ili finansijske institucije nude manje povoljne uslove finansiranja za ovu grupu privrednika, dok je nekima i potpuno onemogućen pristup finansijama. Ovu ciljnu grupu čine mali porodični biznisi, zanati ali i mala poljoprivredna gazdinstva koja nijesu zvanično registrovana u CRPS-u. Ovih subjekata je u Crnoj Gori skoro 48 hiljada prema poslednjim dostupnim podacima. Time će se osigurati snažan socijalni uticaj jer mali biznisi kreiraju proporcionalno više radnih mjesta od velikih preduzeća. Treba imati u vidu podatak da sektor MMSP u Crnoj Gori čini 99,8% ukupnog broja privrednih društava.

IRF CG je u prvom dijelu 2019. godine poslao aplikaciju CEB-u za novi projekat. U pitanju su kreditna sredstva namijenjena za poboljšanje uslova života na mikrolokacijama u urbanim i ruralnim zonama širom Crne Gore. Ova sredstva će takođe biti utrošena za podršku projektima koji u fokusu imaju obnovljive izvore energije i zaštitu okoline. IRF CG se odlučio na ovaj korak jer CEB u okviru svog razvojno-socijalno orijentisanog mandata pruža najpovoljnije uslove na međunarodnom tržištu za ove namjene u kojima Crna Gora ima prepoznat značajan deficit ali i velike mogućnosti za ulaganja i poboljšanje stanja.

4. WB EDIF (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility)

WB EDIF (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility) je zajednička inicijativa Evropske unije, međunarodnih finansijskih institucija (EIF, EIB, EBRD, KfW), bilateralnih donatora i Vlada zemalja Zapadnog Balkana (Srbija, Hrvatska, Crna Gora, Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija). Program je zvanično pokrenut 5. decembra 2012. godine u cilju poboljšanja pristupa finansijskim sredstvima za mala i srednja preduzeća i ekonomskom razvoju Zapadnog Balkana. U okviru WB EDIF platforme je otvoren poziv za garantni fond za zapošljavanje mladih osoba. Očekuje se slanje aplikacije za ovaj GF do kraja 2019. godine.

U okviru WB EDIF programa Crna Gora ima posebne obaveze u okviru ENIF Fonda u dijelu odlučivanja o instituciji koja će imati ulogu jednog od „investitora“, kao i finansijska participacija.

ENIF - Fond za inovativna preduzeća obezbjeđuje finansiranje u vlasnički kapital za inovativna MSP od početne do razvojne faze (ulaganje u equity – akcije, kapital od emisije preferencijalnih akcija i kapital od emisije hibridnih–zamjenjivih obveznica t.j. obveznice zamjenjive u dionice, konvertibilni krediti, mezanin finansiranje). Ulaganje je u vrijednosti od 170,000 do 1 mil €. Fond pruža mogućnost da nekoliko MSP iz Crne Gore budu izabrana za investiranje.

5. UNDP (United Nations Development Programme)

Jedna od najvažnijih zadataka kancelarije UNDP je pružanje podrške Crnoj Gori u sprovođenju ključnih reformi na putu pridruživanja Evropskoj uniji. U partnerstvu sa Vladom Crne Gore, organizacijama, opštinama i drugim subjektima, UNDP se fokusira na rezultate u tri najznačajnije oblasti – demokratskom upravljanju, socijalnoj inkluziji i održivom razvoju.

UNDP je u IRF CG prepoznao pouzdanog partnera u kreiranju instrumenata sprovođenja programa za rodnu ravnopravnost IPA 2010. Kompletan program koji ima za cilj da poboljša položaj žena u domenu njihovog ličnog integriteta, ekonomskog napretka i političke zastupljenosti, finansiran je od strane Evropske unije, a realizovan u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava. U 2015. godini je raspisana posebna kreditna linija za ovu ciljnu grupu, to će se implementacija iste nastaviti i dalje. Nastanak ove kreditne linije je uticao na da od 2017. godine IRF CG ponudi i beskamatnu kreditnu liniju za žene u biznisu sa ciljem uticaja na rast ženskog preduzetništva i generalno zapošljavanja žena u Crnoj Gori.

IRF CG je trenutno u završnoj fazi pripreme realizacije projektnih zadataka u okviru projekta „Razvoj zelenih biznisa u Crnoj Gori“ koji se realizuje u saradnji sa UNDP-om. Ovaj projekat za cilj ima promociju ulaganja privatnog sektora u niskokarbonske i zelene biznise u Crnoj Gori. Sufinansijer projekta je Globalni Fond za

životnu sredinu (Global Environment Fund – GEF). Očekuje se početak realizacije projekta krajem 2019. godine.

6. Kineska banka za razvoj

Odlukom Vlade Crne Gore, IRF CG je pristupio među-bankarskoj asocijaciji Kine i Centralno-istočnih Evropskih zemalja (CEEC – China-Central Eastern Countries) u septembru 2016 u liniji sa 16 razvojnih institucija iz zemalja članica i partnerskoj instituciji – Kineskom Bankom za razvoj. Cilj ove asocijacije je produbljivanje saradnje između finansijskih institucija zemalja članica i Kine u cilju razvoja ekonomija, društva, trgovine i investicija između zemalja konstituenata.

Nakon intenzivnih pregovora, dogovoreno je da se realizuje prvi kredit na iznos od 19 mil EUR. Ugovor je potpisan u april 2019. godine i realizacija je u toku.

U toku su pregovori i oko nove kreditne linije između CDB-a i IRF CG-a. Ova kreditna linija bila bi korištena za investicije u strateškim sektorima crnogorske ekonomije kao što su turizam, poljoprivreda, prerada drveta, proizvodnja i usluge (zanati, konsultantske usluge, IT itd.) ali takođe i za infrastrukturne projekte, energetiku, projekte zaštite životne sredine i slično.

7. Abu Dabi fond za razvoj

IRF CG je u 2017. godini posredno uspostavio saradnju i sa Abu Dabi fondom za razvoj kroz ADMAS projekat čiji je razvojni cilj rast konkurentnosti i jačanje integracija unutar prehrambenog lanca u Crnoj Gori što bi u krajnjem dovelo do održivog korišćenja prirodnih resursa i poboljšanju životnog standarda u ruralnim područjima. Osnovni cilj ovog projekta je da se preduzećima i gazdinstvima u sektoru poljoprivrede i srodnim sektorima u Crnoj Gori uspostavi sistem povoljnijeg pristupa kreditnih sredstava koji bi na taj način unaprijedio njihovo učešće na tržištu i poslovne standarde.

Ovaj kreditni aranžman je inicijano potpisan u 2015. godini između Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i Abu Dabi fonda za razvoj i na osnovu pomenutog aranžmana izvršena je isplata po osnovu konkretnih projekata. Od kraja jula 2017. godine za realizaciju projekta je zadužen IRF CG AD.S tim u vezi određeni broj korisnika ADMAS kredita nije ispunjavao obaveze u skladu sa Ugovorm tako da su prema njima preduzete odgovarajuće mjere u cilju raskida ugovora i procesuiranja istih prema Zaštitniku imovinsko pravnih interesa Crne Gore. Važno je pomenuti da se sve obaveze prema Abu Dabi fondu za razvoj vezano za ovaj aranžman redovno ispunjavaju tako da su sve obaveze zaključno sa decembrom 2019. godine izmirene.

ADMAS projekat se završio 31.12.2018. godine.

Očekuje se apliciranje IRF-a za nova kreditna sredstva kod ADFD-a koja bi bila iskorišćena za ulaganja u infrastrukturu i poboljšanje uslova života.

8. Regionalne finasijske organizacije

IRF CG je uspostavio bilateralnu ali i multilateralnu saradnju sa većinom razvojnih institucija zemalja iz okruženja. Svrha uspostavljanja saradnje sa institucijama iz okruženja je razmjena uporednih iskustava u svojim operacijama i razvojnim procesima, benchmarking, promovisanje programa i projekata koji podstiču međusobnu saradnju, a naročito podržavaju razvoj aktivnosti i projekata od zajedničkog interesa. IRF CG će i u narednom period promovisati saradnju sa regionalnim finansijskim organizacijama zasnovanu na načelima jednakosti, uzajamne koristi, poštovanja i povjerenja u skladu sa utvrđenom međunarodnom bankarskom praksom i svim važećim zakonima i propisima. Ističemo dugogodišnju i plodonosnu saradnju sa Hrvatskom bankom za obnovu i razvoj (HBOR) i Slovenskom izvoznom i razvojnom bankom (SID) ali i sa Makedonskom bankom za podršku i razvoj (MBPR) i Fondom za razvoj Republike Srbije.

Korišćenje i upravljanje EU sredstvima i sredstvima sa međunarodnog tržišta je od izuzetnog značaja za dalji rast i razvoj IRF CG. Stoga je od izuzetnog značaja da se krug partnera, institucija i organizacija, na svim nivoima, koje su upoznate i aktivne u korišćenju ovakvih sredstava širi i znanje produbljuje.

IRF CG kao razvojna institucija ima za cilj da u narednom periodu u sopstvenom razvoju primjeni nasavremenija znanja i najbolje prakse, uspostavlja čvrste veze i saradnju sa ključnim akterima iz susjednih zemalja Zapadnog Balkana i zemljama članicama EU na projektnoj osnovi.

Pored dosadašnje saradnje sa međunarodnim finansijskim institucijama, IRF CG će intezivirati komunikaciju i aktivnosti usmjerene na uspostavljanje bilateralne saradnje sa međunarodnim fondovima za ekonomsku saradnju, kao i sa inostranim ambasadama u Crnoj Gori kroz javne pozive i otvaranjem mogućnosti za dalju saradnju kroz zajednička partnerstva koja će pored finansijske i nefinansijske podrške uključivati i razvoj društveno odgovornog poslovanja Fonda.

9. Banke na crnogorskom tržištu

Kreditna podrška sektoru MSP i preduzetnicima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima.

Preko instrumenta kreditne podrške IRF CG će pokušati da utiče na smanjenje kamata u bankarskom sektoru. Pored ostalih instrumenata sa nivoa države, IRF CG će sistemom partnerstva pokušati da utiče na banke da više sredstava ulože u razvojne projekte kao i u projekte iz prioritarnih sektora razvoja poljoprivrede, turizam, drvoprerađiva i dr.

10. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore

IRF CGTje imao uspješnu saradnju sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja u okviru MIDAS projekta. Riječ je o Projektu institucionalnog razvoja i jačanja poljoprivrede ("Montenegro Institutional Development and Agriculture Strengthening" - MIDAS projekat) koji su realizovali Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Svjetska banka u cilju jačanja poljoprivrede i ruralnog razvoja kao i promovisanju unapređenja zaštite životne sredine u skladu sa standardima Evropske unije (EU). Ovaj projekat je naslijeđen IPARD i IPARD like inicijativom Ministarstva za finansiranje privrednika koji se bave

poljoprivredom i proizvodnjom hrane za koje je IRF CG tokom prethodnih godina nudio posebne kreditne linije.

Projekat ima za cilj da obuhvati sve sektore primarne poljoprivredne proizvodnje: mljekarstvo, govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo, svinjogojstvo, živinarstvo, voće, povrće, pečurke i ratarske kulture (žitarice), aromatično i ljekovito bilje, vinogradarstvo, maslinarstvo, sektor pčelarstva i sektor akvakulture. Potencijalnim korisnicima projekta biće dostupna bespovratna pomoć za investicije koje imaju za cilj povećanje poljoprivredne proizvodnje, kvaliteta proizvoda kao i podizanje higijenskih standarda na gazdinstvima.

IPARD, IPARD like projekti predstavljaju veliku razvojnu šansu za crnogorsku poljoprivredu.

11. Ministarstvo održivog razvoja i turizma

IRF CG će kao i do sada učestvovati u realizaciji onih projekata koje Ministarstvo prepozna kao prioritetne, a koji su iz oblasti održivog razvoja (zaštite životne sredine, rješenje pitanja otpadnih voda na lokalnom nivou i sl.) i turizma.

S tim u vezi IRF CG će kontinuirano pružati podršku MMSP koji vide svoj interes u kreiranju relevantne turističke ponuda a sve u cilju povećanja broja radnih mjesta i ukupnih prihoda u turizmu i sa turizmom povezanim djelatnostima. osim postojećih kreditnih linija.

12. Ministarstvo ekonomije

U namjeri da ostvari postavljene ciljeve, IRF CG će zajedno sa Ministarstvom ekonomije u 2020. godini nastaviti sa instrumentom koji ima za cilj podsticanje razvoja preduzetništva kao i konkurentnosti mikro, malih i srednjih preduzeća kroz razvoj klsterske proizvodnje i modernizaciju industrije. Od 2017. godine IRF nudi klijentima i kreditnu liniju za modernizaciju industrije u saradnji sa Ministarstvom ekonomije.

Specifični ciljevi Programa su:

- unaprijeđenje tehnoloških procesa, proizvoda i usluga,
- povećanje obima i vrijednosti prometa,
- smanjenje troškova nabavke opreme,
- smanjenje troškova finansiranja proizvodne opreme kroz subvencionisanje dijela troškova nabavke opreme.

Pored navedenog, u saradnji sa ovim Ministarstvom, Investiciono razvojni fond CG je stejkholder u okviru Programa za razvoj preduzeća i inovacije Zapadnog Balkana (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility-WB EDIF)-ENIF Fond za inovativna preduzeća.

Sa Ministarstvom ekonomije realizovani su posebni ciklusi edukacije za preduzetnike kroz program podrške razvoju preduzetništva. Cilj ovog programa je da se potencijalni preduzetnici prireme za vođenje sopstvenog biznisa i ovu fazu edukacije je realizovalo Ministarstvo ekonomije. Na osnovu izvršene evaluacije i u skladu sa poslovnom politikom obezbijedena je kreditna podrška, za izabrane projekte, od strane IRF CG.

IRF CG i Ministarstvo će sarađivati u oblasti razvoja preduzetništva koje ima za cilj otvaranje novih radnih mjesta, bilo da je u pitanju osnivanje sopstvenog biznisa ili podsticaj ulaganju u dalji razvoj informacionog društva, uvođenjem novih tehnologija, jačanju i poboljšanju konkurentnosti.

Buduća saradnja sa Ministarstvom ekonomije podrazumijeva i saradnju na drugim prioritetnim projektima (npr. iz oblasti energetike i energetske efikasnosti) po istom ili sličnom mehanizmu.

13. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

Saradnja sa ovim Ministarstvom se ogleda u kreiranju, a kasnije i realizaciji instrumenta koji će biti kreiran u cilju realizacije programa za rodnu ravnopravnost - podrška posebnoj ciljnoj grupi- ženama u biznisu.

U 2015. godini kreirana je kreditna linija koja je maksimalno prilagođena zahtjevima i potrebama ove ciljne grupe koja se realizovala i tokom 2017. godine. Takođe, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ulaže dodatne napore kako bi ovoj ciljnoj grupi pružilo veću podršku u smislu informisanosti, edukacije i stalnog monitoringa, zajedno sa UNDP-om.

Program za rodnu ravnopravnost, koji zajednički sprovode UNDP i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, a finansira ga Evropska unija, ima za cilj da poboljša položaj žena u domenu njihovog ličnog integriteta, ekonomskog napretka i političke zastupljenosti. Konkretni cilj je jačanje kapaciteta, poboljšanje mehanizama i unapređenje odgovarajućih politika, u skladu sa međunarodnim okvirima (UN i EU), nacionalnim politikama i razvojnim prioritetima zemlje.

Imajući u vidu naprijed navedeno, IRF CG je, u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i UNDP-om, definisao (ne)finansijsku podršku radi poboljšanja uslova za razvoj ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

IRF CG će nastojati da osnaži saradnju sa ministarstvom i u narednom periodu sve u cilju pomoći ugroženim grupama građana da lakše dođu do sredstava i ostvare svoje biznis ideje.

14. Ministarstvo finansija

Osnovna saradnja IRF CG i Ministarstva finansija ogleda se u zajedničkom radu na projektima koji se posebno tiču obezbjeđivanja sredstava od stranih finansijskih institucija, kao što su sredstva od Svjetske Banke, Evropske investicione banke, i iz sl. izvora.

Jako je važno nastaviti sinhronizovanu saradnju između ove dvije institucije u pogledu obezbjeđivanja informacija koje su od velikog značaja za strane finansijske institucije u procesu odobravanja sredstava za IRF CG.

Kao što je i do sada bila praksa, Ministarstvo finansija će i u 2020. godini pružati podršku IRF CG kada je riječ o kreiranju projekata za ovakve i slične namjene.

15. Poreska uprava

Pravilima i procedurama IRF CG definisano je da korisnici kreditnih sredstava ne mogu biti ona lica koja imaju neizmirenih obaveza prema Poreskoj upravi. Shodno tome, IRF CG sa Poreskom upravom ostvaruje komunikaciju na nedeljnom nivou, kako bi dobio potrebne podatke o poreskim obavezama lica koja su u procesu kreditne analize kod IRF CG.

Na ovaj način, osim što dobija brzo i precizno tražene podatke, IRF CG, skraćuje vrijeme preduzetnicima prilikom prikupljanja potrebne dokumentacije i smanjuju se biznis barijere.

Dobra poslovna saradnja sa Poreskom upravom nastaviće se i u 2020. godini, posebno imajući u vidu namjeru IRF CG da i u 2020. godini stimuliše disciplinovane poreske obveznike koji se nalaze na tzv "Bijeloj listi" koju, zajedno sa Ministarstvom finansija, objavljuje Poreska uprava Crne Gore.

16. Opštine

Opštine u Crnoj Gori igraju ključnu ulogu u obezbjeđenju lokalnog ekonomskog razvoja određenog regiona. Uz podršku Zajednice opština moguće je poboljšati međuopštinsku saradnju, koja je ključna za razvoj klastera koji se proteže na teritoriji nekoliko opština. Imajući u vidu postojanje navedenog institucionalnog okvira u državi, opštine mogu predstavljati pokretač razvoja klastera. Takođe, saradnju u budućem periodu je potrebno usmjeriti i na smanjenje administrativnih barijera za razvoj preduzetništva u Crnoj Gori. Ovdje se misli na vrijeme i troškove izdavanja potrebne dokumentacije koja je preduzetnicima neophodna prilikom realizacije planiranih investicija.

S obzirom da najveći broj MMSP živi i radi lokalno, od velike važnosti je uloga lokalne samouprave u podsticanju razvoja MMSP. To se posebno ogleda u uspostavljanju povoljnog poslovnog ambijenta na lokalnom nivou, obezbjeđivanjem potrebne lokalne institucionalne infrastrukture, koja pruža poslovne informacije, usluge i obuke za MMSP, kao i različite oblike finansijske podrške. U tom smislu, zajedničko djelovanje lokalnih samouprava i IRF CG AD kao i samo udruživanje lokalnih samouprava, neophodno je za uspostavljanje sveobuhvatne podrške MMSP, uz politiku povećanja konkurentnosti i smanjenja neravnomjernosti u regionalnom razvoju.

Posebnu pažnju treba posvetiti preduzetničkoj infrastrukturi. U cilju tehničko-tehnološkog unapređenja potrebno je formiranje biznis centara kao i tehnoloških parkova, dok je za sticanje znanja i vještina za bavljenje biznisom potrebno uspostavljanje preduzetničkih inkubatora na nivou lokalnih uprava.

Posebno je važno istaći da će se i u 2020. godini pažnja posveti finansiranju infrastrukturnih projekata koji su isključivo u funkciji razvoja biznisa i/ili stvaranju uslova za nova radna mjesta. Dodatno, ukoliko je ulaganje u putnu infrastrukturu uslov za nesmetan rast i razvoj poljoprivrede i ruralnog dijela države Crne Gore, onda će se i u tom smislu smatrati opravdanim ulaganje u projekte ovog tipa.

Sa svim navedenim, kao i ostalim institucijama u državi, IRF CG će uložiti dodatne napore da u što većoj mjeri utiče na smanjenje barijera u razvoju crnogorskog preduzetništva.

IX. ORGANIZACIJA I LJUDSKI RESURSI

Zaposleni u IRF CG su resursi kojima se poklanja posebna pažnja, upravo iz razloga što oni svojim znanjima i sposobnostima, svojim idejama i mogućnostima, individualno i timski doprinose ostvarenju naše misije i uloge, ali i rezultata poslovanja. Verujemo da poštovanje, želja za radom i pozitivan stav naših zaposlenih doprinose ostvaranju vizije, da budemo institucija koja efikasno i efektivno pruža usluge korisnicima i podstiče obnovljivi razvoj društvene zajednice.

IRF CG je prepoznat kao dobar poslodavac uz kojeg su vezani sigurnost, poštovanje, podrška zajednici, poslodavac koji cijeni pojedinca. Perspektivno radno okruženje i izazovna iskustva, pomažu našim zaposlenima da se oblikuju u profesionalnom smislu, a poštovanje, podrška, kreativnost, želja za radom i pozitivan stav naših zaposlenih doprinose našem uspjehu na tržištu. Aktivnosti zapošljavanja novih kadrova u IRF CG usmjerene su ka privlačenju kvalitetnih pojedinaca, koji su specijalizovani za određenu oblast, koji posjeduju dodatna znanja, vještine i kompetencije za obavljanje poslova koji su u nadležnosti IRF CG.

Unutrašnja organizacija i sistematizacija radnih mjesta postavljena je da ostvari ciljeve IRF CG i da bude u funkciji efikasne i efektivne realizacije poslovnih procesa kojima se obezbjeđuje ostvarivanje cjelishodnosti, ekonomičnosti i funkcionalnosti, s jedne strane i uzajamne povezanosti poslova, s druge strane, poštujući načela:

- grupisanja istovrsnih ili srodnih i međusobno povezanih poslova u odgovarajuće organizacione jedinice;
- obezbjeđenja djelotvornog i skladnog rada i efikasnog nadzora nad sektorima i službama;
- obezbjeđenja efikasnog i efektivnog postupanja po zahtjevima klijenata;
- obezbjeđenja zakonitosti rada .

Osnovne organizacione jedinice IRF CG grupisane su u 4 cjeline: Kabinet, Sektor za kredite i garancije, Sektor za finansijske i pravne poslove i Sektor rizika.

Pored osnovnih organizacionih jedinica postoje i službe koje su nezavisne organizacione jedinice, kao i službe u okviru osnovnih organizacionih jedinica.

U savremenom poslovnom okruženju koje se ubrzano mijenja, izlazimo u susret zahtjevima tržišta koja nam se postavljaju, što će uticati na angažovanje dodatnog broja izvršilaca. Svim navedenim pitanjima menadžment IRF CG će u 2020.godini posvetiti posebnu pažnju, a sve sa ciljem da i u budućem periodu doprinese daljem podsticaju privrednog razvoja Crne Gore, podrške preduzetništvu i novom zapošljavanju.

X. RAZVOJ INFORMACIONOG SISTEMA

Rast obima poslovanja koji se ogleda u rastu broja korisnika ali i broju i kvalitetu proizvoda koje nudi IRF CG svako podrazumijeva i visok stepen primjene informacionih tehnologija u skladu sa definisanim poslovnim potrebama. Kako je misija IRF CG, izmedju ostalog, da bude pouzdan partner svojim klijentima i pruži paletu različitih ili srodnih poslovnih usluga, stoga se od Informacionog sistem IRF CG očekuje da podrži, unapređuje i automatizuje poslovne procese kako bi se što efikasnije i djelotvornije ostvarivali postavljeni poslovni ciljevi i postigla konkurentska prednost.

U skladu sa navedenim očekivanjima u 2020. godini planira se nastavak procesa razvoja Informacionog sistema IRF CG u oblasti novih softverskih rješenja kao i na planu modernizacije i proširenja hardverskih kapaciteta, a u skladu sa provjerenim IT standardima i praksama.

Početkom 2020.g. planirana je implementacija novog bekap rješenja, koje je nabavljeno krajem 2019.g. Nakon realizacije istog, stvoriće se preduslovi za izradu projekta vezanog za stvaranje funkcionalne DR lokaciju (rezervnog data centra) i akta vezanih za definisanje pojedinačne uloge u organizaciji procesa plana nastavka funkcionisanja informacione tehnologije, a shodno Planu nastavka poslovnog procesa IRF-a.

Upravljanja kontinuitetom poslovanja (Business Continuity Management – BCM), po definiciji obuhvata identifikovanje i zaštitu definisanih kritičnih poslovnih procesa i resursa neophodnih da se održi prihvatljiv nivo poslovanja, štiteći ključne resurse i primjenjujući one procedure i procese koji će omogućiti opstanak organizacije u slučaju katastrofalnog događaja, odnosno nastavak isporuke proizvoda ili usluga na prihvatljivom, prethodno definisanom nivou.

Svakako, posebno će se voditi računa da Plan oporavka ponudi optimalno rješenje koje bi bilo prihvatljivo i sa tehničke i sa ekonomske tačke gledišta i imaće za ciljeve između ostalog: brzi i adekvatan odgovor na krizne situacije; zaštitu života i sigurnost zaposlenih; smanjenje štetnih uticaja na poslovanje institucije; držanje kritičnih poslovnih funkcija; smanjenje konfuzije za vrijeme krize; obezbjeđenje održivosti poslovnih procesa; osposobljavanje za nastavak poslovanja u što kraćem roku; poštovanje zakonske regulative finansijske organizacije su u obavezi da uspostave proces upravljanja kontinuitetom poslovanja.

U uslovima dešavanja incidentnih situacija vezanih za kvarove na ključnim uređajima – firewall-u, mrežnom sviču ili generalno komunikacionim linkovima, potrebno je da obezbjediti redundantne uređaje/ servise, koji će u slučaju ispada jednog uređaja preuzeti ulogu primarnog isporučioća servisa i omogućiti nastavak poslovanja bez značajnijih prekida u radu, vodeći računa o cost-benefit analizi.

U cilju usaglašavanja sa dobrim praksama i standardima iz područja informacionih tehnologija, odnosno u cilju smanjenja rizika od incidenata i povećanja sigurnosnog aspekta Informacionog sistema IRF CG u toku naredne godine planirano je donošenje novih internih procedura i revizija postojećih akata.

XI. MARKETING STRATEGIJA

Osnova buduće aktivnosti IRF CG odnosiće se na podršku razvoja preduzetništva u Crnoj Gori, (malim i srednjim preduzećima, preduzetnicima, poljoprivrednicima), podršku infrastrukturnim i ekološkim projektima, kroz različite instrumente finansijske podrške, kroz podsticaj unapređenja proizvodnih kapaciteta, podsticaj i osiguranje izvoza, podršku otvaranju novih radnih mjesta, a u skladu sa Ekonomskom politikom Vlade Crne Gore. Strateški pristup IRF CG je fokusirati se na ciljnu grupu, kojoj se želi obratiti, istaći prednosti uslova finansijske podrške u odnosu na konkurenciju i time se predstaviti kao finansijsku Instituciju koja ima za cilj razvoj ekonomije Crne Gore, poslujući po principu društvene odgovornosti.

Cilj promocije IRF-a je približiti sve potrebne informacije potencijalnim korisnicima kredita i faktoring finansiranja. Marketing će pored informativne uloge, imati i edukativnu. Kroz razne oblike nastupa u javnosti, IRF će se usmjeriti i na organizovanje edukativno-promotivnih programa.

- *Pristup „jedan na jedan“*, koji je u fokusu, gdje će se u direktnom kontaktu sa preduzetnikom predstaviti uslovi finansiranja za kreditnu liniju koja je u domenu njegovog interesovanja.
- *Prezentacije*, po kojima je IRF CG AD prepoznat kao institucija koja ide kod korisnika, posjećuje crnogorske opštine i prezentuje uslove finansiranja svim zainteresovanim investitorima. Na ovaj način žele se pružiti sve potrebne informacije o uslovima za dobijanje kredita i time omogućiti upoznavanje sa proizvodima IRF-a. Potpisanim Sporazumom o saradnji između IRF-a i ZZZCG, nastavićemo sa realizacijom kampanje pod sloganom „Šansa za posao“, i u 2020. godini, koja između ostalog ima za cilj promociju finansijskih instrumenata podrške namijenjene posebnim ciljnim grupama:
 - *Žene u biznisu,*
 - *Visokoškolci koji su na evidenciji ZZZCG,*
 - *Tehnološki viškovi,*
 - *Mladi u biznisu,*
 - *Individualni poljoprivredni proizvođači.*

Komunikacija IRF-a povodom kampanje pod sloganom „Šansa za posao“ bazira se na tome da se javnosti objasne šanse koje stoje pred biznisom u Crnoj Gori i mogućnosti da te šanse iskoriste. Cilj

kampanje je da se uz nefinansijsku podršku ZZZCG (konsultacije, priprema i izrada biznis planova, edukacija) i uz povoljne kredite IRF-a (prije svega beskamratne kredite) dodatno stimulišu posebne ciljane grupe (žene, mladi, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači) da osnuju sopstvena preduzeća i na taj način otvore nova radna mjesta za sebe, ali i za druge.

Akcentat promocije u 2020. godini će biti na primjenu novih instrumenata podrške IRF-a: garantnih šema, kao i novi vid saradnje sa međunarodnim finansijskim institucijama, koji ne podrazumijeva isključivo kreditnu podršku, već i širi oblik saradnje u razvoju novih društvenih projekata, kao što je uspostavljanje biznis zona na mikrolokacijama u ruralnim područjima Crne Gore. Međunarodne finansijske institucije i EU fondovi prilikom prekogranične saradnje zahtijevaju vidljivost svakog projekta, što znači da će biti potrebno prezentovanje javnosti svih aktivnosti, kroz sve vrste marketing i PR alata.

- *Prezentacije biznis asocijacija* – Organizovaće se prezentacije za Biznis asocijacije i za njihove članove, kao i seminari i radionice.
- *Prisustvo IRF-a i zajedničkih nastupa preduzeća na međunarodnim sajmovima* - Prisustvo međunarodnim sajmovima je prilika da crnogorski preduzetnici promovišu svoje proizvode na međunarodnom tržištu i uspostave nove kontakte. Potrebno je nastaviti da se raznim instrumentima omogući prisustvo crnogorskih preduzeća na međunarodnim sajmovima, kao što je to IRF CG uspješno realizovao učesćem na prethodnim sajmovima obrta i preduzetništva u Sloveniji (MOS Celje), zatim sajam u Novom Sadu, Prištini, Tirani i Mostaru, koji se organizuju u saradnji sa Privrednom komorom i nadležnim ministarstvima.
- *Oglašavanje u medijima* - Veoma je važno da svaki potencijalni klijent tačno prepozna svoja poslovna interesovanja u pojedinim kreditnim proizvodima. Polazeći od ovog stanovišta, IRF je za 2020. godinu medija planom predvidio oglašavanje u elektronskim i štampanim medijima, gdje će se posebna pažnja posvetiti da u fokusu interesovanja bude svako preduzeće, preduzetnik, poljoprivrednik kome se želimo obratiti kao potencijalnom investitoru. Pored direktnog marketinga - reklama IRF-a, akcentat će biti na indirektni marketing, tj. promociju IRF-a putem PR tekstova i televizijskih priloga o uspješnim projektima koje je IRF finansijski podržao. Na taj način podstičemo potencijalne korisnike naših kreditnih sredstava, da se vođeni pozitivnim primjerima uspješnih preduzetnika odvaži i pokrenu sopstveni biznis i realizuju neku od svojih ideja. U proteklih 5 godina, kampanja o publikovanju uspješnih crnogorskih preduzetnika pokazala je pozitivne efekte, pa će IRF i u narednoj poslovnoj godini nastaviti saradnju sa medijskim kućama po osnovu ovog projekta.

Posebna pažnja će se posvetiti razvoju Strategije komunikacije IRF-a za 2020. godinu, koja će se bazirati na tome da se što većem broju ljudi objasne šanse, koje stoje pred biznisom u Crnoj Gori i mogućnosti da te šanse iskoriste.

Planirano ćemo postići promocijom: znanja, produktivnosti, jednakih mogućnosti za sve, valorizacije prirodnih resursa, kao i odgovornog odnosa prema obavezama.

IRF CG je razvijenim Alatom za PR (odnose sa javnošću) za narednu poslovnu godinu, planirao promociju svih djelatnosti koje finansira, kao i promociju samog postojanja institucije i njenog brenda.

Alati koji će se koristiti u pomenute svrhe su:

- Nagrade za najbolju biznis ideju/najboljeg klijenta;

- Sajmovi održivih biznis ideja u Crnoj Gori i inostranstvu
- Kontinuirana promocija uspješnih klijenata IRF-a;
- Radionice;
- Besplatna info-linija – Call center;
- Medijski nastupi ključnih ljudi;
- Newsletter;
- Digitalni marketing – Portali, Google Adwords, Facebook, web stranica IRF
- Press clipping.

Cilj strategije komunikacije je da se poboljša prezentovanje javnosti onoga čime se IRF CG bavi i samim tim da podstakne sve one koji imaju ideje a plaše se njihove realizacije ili nijesu dovoljno podstaknuti željom za uspjehom, da hrabro zakorače na putu ka uspjehu i dođu do cilja tako što će vjerovati u uspjeh i iskoristiti šansu da ih IRF po najpovoljnijim uslovima kreditiranja, finansijski podrži.

Mjerljiv rezultat jeste da: anketa koja će se i ove godine sprovesti među građanima i preduzetnicima, nakon primjene strategije, pokaže da su bolje upoznati sa djelatnošću i načinom funkcionisanja IRF-a, da građani zainteresovani za razvoj preduzetništva budu bolje informisani o mogućnostima jednakim za sve koje im otvara IRF, i da opšta javnost bude svjesnija kako je preduzetništvo najsigurniji (mada ne i najlakši način), da sebi i porodici obezbijede kvalitetan život, bolju budućnost.

XII. KORPORATIVNO DRUŠTVENA ODGOVORNOST

IRF CG će i u 2020. godini nastaviti da bude podrška zajednici u smislu društveno odgovornih aktivnosti, pa će nastaviti sa ulaganjem u skladu sa prepoznatim prioritetima, između ostalog, u sportske i kulturne događaje

Savremeno poslovanje podrazumije razvijen koncept društveno odgovornog poslovanja koje se odnosi na načine na koje kompanije u svom poslovanju balansiraju ekonomske i socijalne aspekte svog poslovanja. Takođe društveno odgovorno poslovanje možemo definisati kao koncept u okviru koga se preduzeće prema svim svojim stakeholderima odnose etički i odgovorno, odnosno na društveno prihvatljiv način.

Društveno odgovorno poslovanje proteže se i izvan samog preduzeća – na lokalnu zajednicu i različite aktere (pored zaposlenih i akcionara), poslovne partnere, klijente/korisnike usluga, javnu upravu, lokalne NVO i sl. Ovaj aspekt društveno odgovornog poslovanja dolazi najviše do izražaja u javnosti i čini samo preduzeće prepoznatljivim.

Stvaranje optimalnog radnog ambijenta za zaposlene i kontinuirano ulaganje u ljudski kapital, zdravlje i sigurnost te upravljanje promjenama su takođe važni elementi društveno odgovornog poslovanja. Shodno tome ulaganje u edukaciju, radne uslove kao i ulaganje u dobre odnose sa zaposlenima, može doprinijeti povećanju produktivnosti institucije što je svakao dio društveno odgovornog poslovanja. U tom kontekstu, odgovarajuće mjere mogu uključivati dodatnu edukaciju zaposlenih; bolju uravnoteženost između rada, porodice i slobodnog vremena, poštene zarade i jednake uslove za napredovanje žena u preduzeću; sigurnost na poslu itd

XIII. UPRAVLJANJE IMOVINOM

IRF CG raspolaže i upravlja imovinom koju čini portfelj hartija od vrijednosti (akcije i udjeli), kao i značajan broj nepokretnosti stečenih u skladu sa zakonom. Kao što je to bio slučaj u prethodnom periodu, imovina u vlasništvu IRF-a će i tokom 2020. godine biti predmet valorizacije u skladu sa zakonom i internim aktima IRFCG-a koji regulišu ovo pitanje.

1. Portfelj hartija od vrijednosti

Portfelj Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore AD čine:

- Akcijski kapital, odnosno akcije, kao vlasničke hartije od vrijednosti, koje glase na dio kapitala akcionarskog društva i na osnovu kojih IRF CG AD ima u akcionarskom društvu pravo učešća u raspodjeli dobiti (dividende), pravo glasa na skupštinama akcionara, kao i pravo na srazmjeran dio stečajne ili likvidacione mase nakon eventualnog pokretanja ovih postupaka.
- Udjeli u društvima sa ograničenom odgovornošću, odnosno javnom preduzeću, iz kojih proističu prava po osnovu uloga u društvo.

Akcije/udijeli/obveznice

Akcije:

U portfelju IRF CG-a nalaze se 22 akcionarska društva koja su registrovana kod Centralnog klirinškog depozitarnog društva AD Podgorica (CKDD). Radi se o društvima koja je IRF preuzeo iz portfelja bivšeg Fonda za razvoj RCG, koje je ovaj stekao kroz postupak svojinsko upravljačke transformacije i privatizacije privrede. Od navedenog broja društava, njih 6 (šest) obavlja svoju poslovnu djelatnost, dok preostala društva godinama ne obavljaju svoju djelatnost, nemaju svoje organe upravljanja i najveći broj njih je u postupku stečaja ili likvidacije.

Udjeli:

IRF CG je osnivač Društva sa ograničenom odgovornošću "Turistički centar Durmitor" doo Žabljak (100% vlasničkog udjela), koje upravlja skijalištem »Savin Kuk« na Žabljaku. Cilj osnivanja ovog Društva je unapređenje turističke ponude u Crnoj Gori i privredni razvoj durmitorskog kraja, kroz osavremenjivanje skijališta »Savin Kuk« i sadržaja koje ono nudi. IRF je u prethodnom periodu uložio sredstava u rekonstrukciju i modernizaciju skijališta „Savin Kuk“, a sve u cilju podizanja kvaliteta usluga i bezbjednosti ovog skijališta.

Vlada Crne Gore je osnovala privredno društvo "Skijališta Crne Gore" doo Mojkovac, sa tendencijom da upravlja svim skijalištima u Crnoj Gori, uz valorizaciju postojećih aktivnih skijališta i izgradnju novih, a što se odnosi i na Skijalište Savin Kuk, koje posluje u sastavu "Turističkog centra Durmitor" doo Žabljak. S tim u

vezi, tokom 2018. godine pokrenuta je inicijativa za restrukturiranje društva "Skijališta Crne Gore" doo Mojkovac, i unos kapitala društva "Turistički centar Durmitor" doo Žabljak u ovo novoosnovano društvo. Restrukturiranje društva "Skijališta Crne Gore" doo Mojkovac na navedeni način nije okončano u 2019. godini, te će se sa istim nastaviti i u nastupajućoj 2020. godini.

IRF posjeduje udio u kapitalu Javnog preduzeća "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" Budva nominalne vrijednosti 7,9 miliona eura (12,10%), kod kojeg se provode aktivnosti na transformaciji ovog preduzeća u društvo sa ograničenom odgovornošću.

Vlada Crne Gore je dana 10. novembra 2017.godine donijela Odluku o osnivanju društva sa ograničenom odgovornošću „Regionalni Vodovod Crnogorsko primorje“ DOO Budva (Sl.list CG br.79/17). Navedenom odlukom vrši se transformacija JP "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" Budva u "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" d.o.o. Budva, i to kao jednočlano društvo, gdje je osnivač Vlada Crne Gore. Shodno navedenoj Odluci Vlada je jula 2019. godine usvojila i Statut novoosnovanog Društva.

Tokom prethodnog perioda, IRF CG je u cilju definisanja statusa svog udjela u ovom preduzeću, prema nadležnim ministarstvima i JP "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" pokrenuo inicijativu rješavanja pitanja uloženi sredstava Fonda, odnosno učešća u kapitalu novoosnovanog društva, te u vezi s tim predložio modele rješenja – unosom udjela IRF CG-a u novoosnovano društvo ili u nemogućnosti prihvatanja ovog modela, da Vlada Crne Gore otkupi udio IRF CG-a u javnom preduzeću.

JP "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" je tokom 2019. godine bilo predmet revizije od strane Državne revizorske institucije, gdje je DRI konstatovala da prilikom transformacije javnog preduzeća u novoosnovano društvo nije unijeto učešće/udio IRF CG-a, odnosno da nije realizovan nijedan od prednje navedenih modela.

IRF CG će i tokom 2020. godine preduzimati radnje u zavisnosti od konačnog rješenja statusa udjela u kapitalu doo "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje".

Privatizacija

Poseban segment u planiranju poslovnih aktivnosti za 2020.godinu, predstavlja privatizacija akcija i udjela u vlasništvu IRFCG-a.

IRF CG će i u 2020. godini nastaviti sa aktivnostima u vezi privatizacije preostalog kapitala iz svog portfelja, prenijetog u skladu sa Zakonom o svojinskoj i upravljačkoj transformaciji, Zakonom o privatizaciji privrede ili stečenog na drugi način shodno zakonu.

Ove aktivnosti zavisice od Plana privatizacije za 2020. godinu koji na predlog Savjeta za privatizaciju i kapitalne projekte donosi Vlada Crne Gore, kao i od samih Odluka organa Fonda. Irf CG će Savjetu za privatizaciju i kapitalne projekte Vlade Crne Gore predložiti društva iz svog portfelja koja mogu biti predmet privatizacije u 2020. godini nekim od metoda predviđenih Planom privatizacije (javni tender, berzanska prodaja akcija, valorizacija turističkih lokaliteta, i dr.).

Navedene aktivnosti provodiće se u saradnji sa ostalim predstavnicima državnog kapitala – Vladom Crne Gore, resornim ministarstvima, Fondom PIO Crne Gore, Zavodom za zapošljavanje Crne Gore i dr. Takođe,

IRF CG će sa ostalim predstavnicima državnog kapitala raditi i na rješavanju pitanja daljeg statusa društava registrovanih kod CKDD, u kojima ima vlasništvo nad akcijama, a koja eventualno ne budu obuhvaćena Planom privatizacije za 2020.godinu.

U dijelu privatizacionih aktivnosti, posebna pažnja biće usmjerena na okončanju pregovora o zaključenju ugovora o prodaji 56,48 odsto akcijskog kapitala Instituta za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju „dr Simo Milošević“ ad Igalo, koji tenderska komisija Savjeta za privatizaciju i kapitalne projekte vodi sa ponuđačem – konzorcijumom koji čine češka kompanija Philibert a.s. i crnogorska Vile Oliva d.o.o.

IRF CG će i u 2020.godini nastaviti, zajedno sa ostalim državnim fondovima, aktivnosti u vezi privatizacije preostalog kapitala iz svog portfelja, prenijetog na IRF CG u skladu sa Zakonom o svojinskoj i upravljačkoj transformaciji, Zakonom o privatizaciji privrede ili stečenog na drugi način shodno zakonu.

2. NEPOKRETNOSTI U VLASNIŠTVU IRF CG

U vlasništvu IRF CG-a nalazi se određeni broj investicionih nekretnina, koje je IRF CG kupovao na osnovu zaključaka i preporuka Vlade Crne Gore, u cilju njihove dalje valorizacije. Takođe, dio nekretnina u svom vlasništvu, stečeno je po osnovu naplate problematičnih plasmana iz založenih kolateral - hipoteka.

Ujedno, IRF CG je vlasnik i nepokretnosti u Podgorici, kao i u Bijelom Polju.

Što se tiče daljih aktivnosti u cilju valorizacije navedenih investicionih nekretnina i stečene aktive u narednoj godini nastaviće se realizacijom plana valorizacije po principu pristupa svakoj nekretnini pojedinačno. Shodno prethodnim javnim pozivima, utvrđeno je da se neke nepokretnosti ne mogu prodati po utvrđenoj ponuđenoj cijeni. S tim u vezi, investicione nekretnine će biti predmet posebne pažnje u dijelu utvrđivanja cijene koja mora odgovarati tržišnim uslovima, a u skladu sa internim aktima. U zavisnosti od procjene, primjenjivaće se odgovarajući modeli valorizacije kao što su: prodaja nepokretnosti, davanje u zakup, valorizacija kroz zajedničko ulaganje, valorizacija stavljanjem u funkciju razvoja biznis centara i inkubatora, sl.

Posebne aktivnosti tokom 2020. godine, biće usmjerene na trajnom rješavanju pitanja novog sjedišta Fonda kroz izgradnju novog poslovnog objekta u Podgorici, a koji će svojim prostornim kapacitetima u potpunosti odgovarati sadašnjim i budućim razvojnim potrebama. U tom pravcu IRF CG će preduzimati sve potrebne radnje na zakonom dozvoljen način.

ZAKLJUČAK

Realizacija aktivnosti baziranih na strateškoj viziji razvoja Crne Gore kontinuirano doprinosi kreiranju mogućnosti za otvaranje novih radnih mjesta, diversifikaciju crnogorske ekonomije sa fokusom na prioritetne sektore kao što su : obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost; održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane; novi materijali i održive tehnologije; održivi i zdravstveni turizam; i ICT,

Kroz svoje djelovanje IRF CG direktno daje podsticaj kreiranju novih potencijala, unaprijeđenju postojećih, otvaranju novih radnih mjesta, ravnomjernom regionalnom razvoju i kreiranju konkurentnih uslova na tržištu, a sve u cilju unaprijeđenja kvaliteta života u Crnoj Gori.

Tokom 2020.godina IRF CG će kao i do sada biti posvećen promociji i realizaciji programam podrške namijenjenih mikro, malim, srednjim i velikim preduzećima u cilju otvaranja novih i očuvanja postojećih radnih mjesta, kreiranju dodate vrijednosti i unapređenju konkurentnosti crnogorske privrede, što podrazumijeva i podršku razvoju izvoznih potencijala. Osim toga završetak gradnje dijela autoputa predstavlja rješenje dijela izazova sa kojim se Crna Gora suočava u domenu infrastrukture i umanjena biznis barijera koje se odnose na mobilnost, kao i na održivo i efikasno poslovanje. Zato će kroz namjenske programe podrške a li i putem uspostavljanja novih partnerskih relacija sa relevantnim institucijama IRF CG biti usmjeren i na ulaganja u infrastrukturne projekte i projekte iz oblasti zaštite životne sredine, energetike i energetske efikasnosti. Investiciona aktivnost će se bazirati na postojećim i novim kreditnim instrumentima sa naglaskom na proširivanje preduzetničke baze kroz promovisanje garantnih šema. Takođe u saradnji sa nadležnih ministarstava sagledati će se mogućnosti obezbjeđenja sredstva za podršku programa stručnog usavršavanja preduzetnika, subvencionisanje kamata, osiguranje izvoza.

IRF CG je prepoznat ne samo lokalno, već i od strane međunarodnih finansijskih i ostalih institucija kao značaj partner u kreiranju adekvatnog poslovnog ambijenta i obezbjeđivanju finansijske podrške sektoru MMS preduzeća u Crnoj Gori.

Naravno, u svom djelovanju IRF CG će se kao i do sada rukovoditi principima odgovornog i održivog poslovanja.

To podrazumijeva i kontinuirano praćenje situacije na međunarodnom finansijskom tržištu u cilju obezbjeđivanja najpovoljnijih sredstava raspoloživih za dalje plasiranje u crnogorsku privredu. Tokom 2019.godine su potpisani ugovori sa Kineskom razvojnom bankom, Evropskim investicionim fondom a uspostavljena je saradnja i sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama čiji se još intezivniji angažman očekuje tokom 2020.godine.

Realizacija navedenih ciljeva i zadataka će se ostvariti kroz pojedinačne Programe podrške koji će se definisati za 2020.godinu.

PRIJEDLOG

INVESTICIONO-RAZVOJNI FOND

CRNE GORE A.D

Finansijski plan za 2020.godinu

Sadržaj

UVOD	3
1. PRETPOSTAVKE ZA PRIPREMU FINANSIJSKOG PLANA	4
1.1. Planiranje prihoda	4
1.2. Planiranje troškova.....	5
1.2.1. Troškovi rezervacija	5
1.2.2. Trošak kamate i naknade.....	5
1.2.3. Trošak bruto zarada i drugih primanja zaposlenih.....	5
1.2.4. Ostali troškovi	6
2. PLANIRANI BILANS USPJEHA ZA 2020. GODINU.....	7
3. PLAN KAPITALNIH ULAGANJA U 2020. GODINI	8
ZAKLJUČAK.....	10

UVOD

Poslovanje IRF CG je prevashodno usmjereno na pružanje podrške ubrzanom privrednom razvoju Crne Gore, dinamiziranju rasta mikro, malih, srednjih i velikih privrednih subjekata, ravnomjernijem regionalnom razvoju, konkurentnosti i likvidnosti privrednih subjekata, proizvodnji i uslugama orijentisanim prema izvozu kao i proizvodnji kojom se smanjuje uvozna zavisnost. Osim toga značajna je podrška finansiranju infrastrukturnih projekata, projekata vodosnabdijevanja, tretmana otpadnih voda i zaštite životne sredine, kao i podsticanju finansiranja drugih projekata od lokalnog, regionalnog i državnog značaja.

U cilju kreiranja uslova za povećanje konkurentnosti crnogorske ekonomije kreiraju se mjere podrške koje su usmjerene ka uklanjanju strukturne i sektorske neravnoteže čija realizacija dalje naravno podstiče otvaranje novih radnih mjesta, povećanje konkurentnosti ekonomije kao i ravnomjerni regionalni razvoj.

S tim u vezi aktivnosti IRF CG su usmjerene ka pružanju podsticaja kreiranju novih potencijala, unapređenju postojećih, otvaranju novih radnih mjesta i kreiranju konkurentnih uslova na tržištu.

Portfolio kreditnih linija koji će biti na raspolaganju korisnicima finansijskih sredstava se konstantno prilagođava zahtjevima razvojnih prioriteta i korisnicima. Tokom 2020.godine će biti dostupni novi instrumenti podrške u vidu garantnih šema.

Osim toga u cilju dodatne podrške ravnomjernom regionalnog razvoju IRF CG će nastaviti sa stimulativnim mjerama za ulaganja u sjeverni region, kao i u opštine sa stepenom razvoja manjim od prosjeka države.

Kao neophodan preduslov obavljanja investicione aktivnosti je uspostavljanje i održavanje optimalne strukture izvora finansiranja tako da će tokom 2020. godine, biti nastavljena saradnja sa međunarodnim institucijama u cilju održavanja tekućih ali i uspostavljanja novih modela finansiranja

Buduće finansijske aktivnosti IRF CG se baziraju na programu rada Vlade Crne Gore i na projekciji budućih potreba. Projekcija MMFa za 2019 je na nivou rasta od 3%. Postoji još uvijek neiskorišteni potencijal u turizmu. Međutim, postoji limit do koga male ekonomije kao što je Crna Gora mogu da povećavaju sektor turizma na održiv način. Osim toga sve veći značaj ima i proizvodnja energije iz obnovljivih izvora, s obzirom na prirodne predispozicije zemlje. Ubrzani napredak u ovim oblastima može da dovede do povećanja projekcija. Međutim, postoje brojni rizici po smanjenje rasta, naročito u pogledu pogoršanja globalne trgovine, finansijskih uslova ili geopolitičkih tenzija. Slične su procjene od strane Svjetske banke koja prognozira rast za 2020 na nivou od 2,8%.

IRF CG je opredijelio 200 mil EUR za finansijsku aktivnost u 2020. godini, od čega je 130 mil EUR planirano da se plasira kroz dugoročne kredite, a 70 mil EUR kroz kratkoročne kredite-factoring.

Finansijskim planom je predviđeno da IRF, i u 2020. godini, ostvaruje prihode na nivou neophodnom za pokriće troškova, uz ostvarenje minimalne dobiti koja garantuje samoodrživost IRF-a, kao neophodne pretpostavke za dalje obezbjeđenje izvora sredstava na međunarodnom tržištu kapitala.

1. PRETPOSTAVKE ZA PRIPREMU FINANSIJSKOG PLANA

1.1. Planiranje prihoda

Operativni prihodi su bazirani na realizaciji plasmana za kreditne aranžmane u iznosu od 200 mil EUR od čega je 130 mil EUR predviđeno za dugoročne kredite (95 mil EUR direktni plasmani i 35 mil EUR plasmani posredstvom poslovnih banaka) i 70 mil EUR za kratkoročne kredite i faktoring aranžmane .

U nastavku je prikazana planirana struktura plasmana , kamatne stope i stope naknada

UKUPNI PLASMANI	200 mil EUR
Ukupna vrijednost dugoročnih plasmana	130 mil EUR
Direktni plasmani	95 mil EUR (73%)
Prosječna kamatna stopa	2,60%
Prosječna stopa naknade za obradu kredita	0.40 %
Procenat naplativosti	96%
Prosječan period otplate kredita izražen u mjesecima	80
Prosječan grejs period izražen u mjesecima	8
Plasmani posredstvom i uz garancije poslovnih banaka	35 mil EUR (27%)
Prosječna kamatna stopa	1,50%
Procenat naplativosti	100%
Prosječan period otplate kreditnih plasmana izražen u mjesecima	80
Prosječan grejs period izražen u mjesecima	8
Ukupna vrijednost kratkoročnih/factoring plasmana	70 mil EUR
Prosječna kamatna stopa	3,3%
Prosječna stopa naknade za obradu kredita	0,25%

Osim direktnih poslovnih prihoda ostvarenih po osnovu prihoda od kamata i naknada IRF CG po osnovu oročenih depozita IRF CG takođe ostvaruje odgovarajuće prihode. IRF CG kontinuirano održava nivo novčanih sredstava kao obaveznu rezervu u skladu sa zahtjevima ugovora sa međunarodnim finansijskim organizacijama i institucijama. S tim u vezi optimalno upravljanje tim raspolozivim novčanim sredstvima podrazumijeva oročavanje kod poslovnih banaka sa mogućnošću raskida ugovora u roku od 24h.

U skladu sa ugovorom planirani su prihodi po osnovu zakupa poslovnog prostora IRF-a.

1.2. Planiranje troškova

Kontinuirani rast finansijskih plasmana i portfolia kao rezultat ima odgovarajuće povećanje operativnih troškova, s tim da se povećanje u najvećoj mjeri odnosi na troškove rezervacija po direktnim plasmanima i na kamate na pozajmljena sredstva od međunarodnih finansijskih institucija.

Najveće učešće u ukupnim troškovima IRF CG-a imaju troškovi kamate po kreditima, troškovi rezervacija po direktnim kreditima i troškovi bruto zarada, kao i troškovi outsoursinga.

1.2.1. Troškovi rezervacija

Troškovi rezervacija po direktnim kreditima planirani su na osnovu principa obazrivog bankarskog poslovanja. S tim u vezi planirani trošak rezervacija na ukupan portfolio uključujući i potraživanja za kamate na direktne kreditne plasmane, obačunat je u iznosu od 2,7 mil EUR.

Metodologija koja se primjenjuje prilikom obračuna ispravke vrijednosti za stavke finansijske aktive bazirana je na primjeni standarda MSFI 9 dok je IRF CG u skladu sa Odlukom Centralne banke, dužan da, osim obračuna ispravke vrijednosti, vrši i klasifikaciju stavki bilansne aktive i vanbilansnih stavki, po osnovu kojih je izložen kreditnom riziku i obračunava rezervacije za procijenjene gubitke. Sve navedeno je u skladu sa principima opreznosti i jasnom namjerom rukovodstva i odgovornih službi u IRF CG-u da naplativost zadrži na visokom nivou.

1.2.2. Trošak kamate i naknade

Planirani trošak kamate po kreditima, u iznosu od 3,5 mil EUR se sastoji od troškova kamate po kreditnim sredstvima koja su iskorišćena do dana pripreme finansijskog plana (293 mil EUR), u iznosu 2,9 mil EUR i troškova kamata po sredstvima za koja se očekuje da će se povući u toku 2020. godine (oko 85 mil EUR), u iznosu oko 0,6 mil EUR. Tokom godine se kontinuirano vrši analiza optimalnih kamatnih stopa i ročnosti prilikom preuzimanja sredstava na osnovu usklađenosti sa kamatnim stopama i ročnošću odgovarajućih plasmana.

1.2.3. Trošak bruto zarada i drugih primanja zaposlenih

Trošak bruto zarada i drugih primanja zaposlenih planiran je na osnovu pretpostavke potrebnog broja zaposlenih u 2020. godini, kao i potrebe uvođenja efikasnijeg sistema nagrađivanja koji će obezbijediti neophodnu motivisanost i angažovanost zaposlenih na postizanju zacrtanih ciljeva. S obzirom, da ukupni plasmani IRF CG rastu iz godine u godinu, potrebno je obezbijediti uslove da se operativni rizik smanji na najmanju moguću mjeru. U tom cilju tokom 2020.godine biće neophodno da se broj stalno zaposlenih poveća.

Zbog ušteda, po potrebi se angažuju i spoljni saradnici na realizaciji projekata i poslova koji se na taj način mogu obavljati. Zavisno od obima posla u 2020.godini moguće je očekivati povećanje broja zaposlenih a samim tim i ovih troškova, sto je ukalkulisano u plan za 2020.godinu

Obračun zarada i drugih primanja zaposlenih je planiran na osnovu Pravilnika o zaradama i drugim primanjima zaposlenih u IRF CG -u i Pravilnika o organizacionoj strukturi i sistematizaciji radnih mjesta IRF-a, koji je planiran za 2020.godinu.

1.2.4. Ostali troškovi

Tokom 2019 IRF CG će nastaviti sa podrškom zajednici kroz društveno odgovorno poslovanje kroz finansiranje projekata iz oblasti sporta, kulture, zdravstva, obrazovanja, humanitarnih aktivnosti i slično. Za korporativnu društvenu odgovornost je u 2020. godini opredjeljen iznos od 216 hiljada EUR.

Zahvaljujući intenzivnoj propagandnoj aktivnosti u prethodnom periodu IRF CG je postao prepoznatljiva finansijska institucija .S tim u vezi kontinuirana marketing aktivnost, informisanje javnosti, komunikaciju na lokalnom nivou, saradnja sa biznis asocijacijama i saradnja sa međunarodnim organizacijama, zahtijeva ulaganja i to u skladu sa planom, 110 hiljada EUR. Ta aktivnost doprinosi većem nivou informisanosti postojećih, ali i potencijalnih preduzetnika o kreditnim linijama IRF CG i većem nivou transparentnosti i javnosti rada.

Intezivan rast ukupnog portfolija IRF CG utiče na usložnjavanje svih poslovnih procesa, te zahtjeva da se posebna pažnja posveti usavršavanju i obrazovanju zaposlenih, kroz stručne obuke i nabavku adekvatne literature. Za ove potrebe IRF CG je planirao iznos od 22,8 hiljada EUR, za 2020. godinu.

Problem naplativosti, posebno direktnih kreditnih aranžmana, sa povećanjem obima plasmana kao i sa istekom grejs perioda, dolazi sve više do izražaja što dovodi i do povećanja planiranih troškova pravnog zastupanja, notarskih i usluga javnih izvršitelja, kao i drugih sudskih troškova. Za ovu namjenu planirani iznos je od oko 18 hiljada EUR.

IRF CG izdvaja značajna sredstva za troškove održavanja postojećih softverskih rješenja i sigurnosnih sistema, kao i za usluge implementacije novih softverskih modula. Ovi troškovi su planirani, za 2020. godinu, u iznosu 136 hiljada EUR.

Ostali troškovi su planirani na osnovu iskustva iz prethodnog perioda, uzimajući u obzir povećanje i inteziviranje ukupnih aktivnosti.

IRF CG može biti izložen i drugim troškovima koje nije moguće unaprijed planirati, kao što su troškovi smanjenja vrijednosti (obezvređenja) pojedinih pozicija imovine, troškovi rezervacija za sudske sporove kod kojih postoji vjerovatnoća negativnog ishoda za IRF CG, zatim troškovi koji proističu iz zahtjeva međunarodnih računovodstvenih standarda i sl. Ovi troškovi se procjenjuju na kraju poslovne godine i nije ih moguće unaprijed planirati.

2. PLANIRANI BILANS USPJEHA ZA 2020. GODINU

U nastavku je prikazan plan prihoda i troškova za 2020. godinu i projektovani finansijski rezultat. Ukupni prihodi od osnovne djelatnosti su planirani na nivou od 10,15mil EUR, a ukupni rashodna nivou 9,74 mil EUR.

	Plan 2020
Prihod od kamata- dugoročni krediti i garancije	8.600.000
Prihod od kamata- kratkoročni krediti i faktoring	750.000
Prihod od naknada- krediti	200.000
Prihod od naknada- faktoring	130.000
Prihod od kamata na depozite	360.000
Prihod od zakupa starog poslovnog prostora	15.000
Ostali prihodi	100.000
UKUPNO PRIHODI	10.155.000
RASHODI	
TROŠKOVI REZERVACIJA	2.700.000
TROŠKOVI ZAPOSLENIH	2.246.500
TROŠKOVI KAMATA	3.465.000
OPŠTI I ADMINISTRATIVNI TROŠKOVI	1.329.000
Trošak korporativne društvene odgovornosti i sponzorstva	216.000
Trošak stručnog usavršavanja zaposlenih	18.000
Trošak amortizacije	140.000
Trošak osiguranja zaposlenih, objekata i opreme	15.000
Trošak održavanja, registracije i osiguranja vozila	15.000
Trošak održavanja prostorija Fonda- čišćenje, popravke i sanacije	4.800
Trošak održavanja softvera i računarske opreme	136.000
Trošak potrošnog materijala- računarska oprema	16.000
Trošak revizije	25.000
Trošak konsultantskih usluga	109.000
Trošak prevodilačkih usluga	10.000
Trošak propagandnog materijala i usluga	110.000
Trošak oglasa- konkursi, vanskudske prodaje i ostalo oglašavanje	2.400
Trošak bankarskih provizija	80.000
Trošak službenih putovanja	60.000
Trošak ugostiteljskih usluga i reprezentacije	30.000
Trošak goriva	9.600
Trošak advokatskih i notarskih usluga	18.000
Trošak sudskih taksi	15.000
Trošak zakupa poslovnog prostora	25.000
Trošak kancelarijskog materijala	18.000
Trošak stručne literature, časopisa, knjiga	4.800
Trošak usluga arhiviranja dokumentacije Fonda	16.800
Trošak bifea i higijenskog materijala	7.200
Trošak fiksnih i mobilnih telefona	26.400
Trošak usluga CDA	2.400
Trošak održavanja ulaza	3.000
Trošak električne energije	18.000
Trošak PTT usluga	3.000
Trošak komunalnih usluga i vode	3.600
Trošak ostalog potrošnog materijala	3.000
Ostali troškovi	168.000
UKUPNO RASHODI	9.740.500
OPERATIVNI REZULTAT PRIJE OPOREZIVANJA	414.500

3. PLAN KAPITALNIH ULAGANJA U 2020. GODINI

Broj i kvaliteta proizvoda koje nudi IRF CG svojim klijentima kao i ostvarenje rasta obima poslovanja svako podrazumijeva i visok stepen primjene informacionih tehnologija u skladu sa definisanim poslovnim

potrebama. Kako je misija IRF CG, između ostalog, da bude pouzdan partner svojim klijentima i pruži paletu različitih ili srodnih poslovnih usluga, stoga se od Informacionog sistema IRF CG očekuje da podrži, unapređuje i automatizuje poslovne procese kako bi se što efikasnije i djelotvornije ostvarivali postavljeni poslovni ciljevi i postigla konkurentna prednost.

U skladu sa navedenim očekivanjima u 2020. godini planira se nastavak procesa razvoja Informacionog sistema IRF CG u oblasti novih softverskih rješenja kao i na planu modernizacije i proširenja hardverskih kapaciteta, a u skladu sa provjerenim IT standardima i praksama tako da je u 2020.g. je planirala nabavku i implementaciju softverskih rješenja i odgovarajuće opreme u iznosu od 332 hiljada EUR:

Početkom 2020.g. planirana je implementacija novog bekap rješenja, koje je nabavljeno krajem 2019.g. Nakon realizacije istog, stvorice se preduslovi za izradu projekta vezanog za stvaranje funkcionalne DR lokaciju (rezervnog data centra) i akta vezanih za definisanje pojedinačne uloge u organizaciji procesa plana nastavka funkcionisanja informacione tehnologije, a shodno Planu nastavka poslovnog procesa IRF-a.

Upravljanja kontinuitetom poslovanja (Business Continuity Management – BCM), po definiciji obuhvata identifikovanje i zaštitu definisanih kritičnih poslovnih procesa i resursa neophodnih da se održi prihvatljiv nivo poslovanja, štiteći ključne resurse i primjenjujući one procedure i procese koji će omogućiti opstanak organizacije u slučaju katastrofalnog događaja, odnosno nastavak isporuke proizvoda ili usluga na prihvatljivom, prethodno definisanom nivou.

Svakako, posebno će se voditi računa da Plan oporavka ponudi optimalno rješenje koje bi bilo prihvatljivo i sa tehničke i sa ekonomske tačke gledišta i imaće za ciljeve:

- Brz i adekvatan odgovor na krizne situacije;
- Zaštitu života i sigurnost zaposlenih;
- Smanjenje štetnih uticaja na poslovanje institucije;
- Održanje kritičnih poslovnih funkcija;
- Rad sa spoljnim saradnicima za vrijeme oporavka;
- Smanjenje konfuzije za vrijeme krize;
- Obezbeđenje održivosti poslovnih procesa;
- Osposobljavanje za nastavak poslovanja u što kraćem roku;
- Poštovanje zakonske regulative finansijske organizacije su u obavezi da uspostave proces upravljanja kontinuitetom poslovanja.

U uslovima dešavanja incidentnih situacija vezanih za kvarove na ključnim uređajima – firewall-u, mrežnom sviču ili generalno komunikacionim linkovima, potrebno je da obezbjediti redundantne uređaje/ servise, koji će u slučaju ispada jednog uređaja preuzetu ulogu primarnog isporučioća servisa i omogućiti nastavak poslovanja bez značajnijih prekida u radu, vodeći računa o cost-benefit analizi.

U cilju usaglašavanja sa dobrim praksama i standardima iz područja informacionih tehnologija, odnosno u cilju smanjenja rizika od incidenata i povećanja sigurnosnog aspekta Informacionog sistema IRF CG u toku

naredne godine planirano je donošenje novih internih procedura i revizija postojećih akata.

IRF CG ima namjeru da tokom 2020. godine kupovinom ili izgradnjom poslovnog prostora zadovolji potrebe za kvalitetnim i funkcionalnim radnim okruženjem. Procijenjena vrijednost investicije je 2,5 mil EUR. Prilikom realizacije ove investicije IRF CG će razmotriti mogućnost da dio obaveza izmiri tako što će na ime izvođenja radova potencijalnom investitoru/izvođaču radova ustupiti dio investicionih nekretnina u svom vlasništvu.

IRF CG će nastojati da i u 2020. godini nastavi sa praksom odobravanja stambenih kredita zaposlenima pod povoljnim uslovima, kao poseban vid stimulacije i mehanizam zadržavanja kvalitetnih kadrova u IRF CG, u dužem vremenskom periodu. Za ovu namjenu IRF je planirao sredstva u iznosu 360 hiljada EUR.

Za ostale nabavke osnovnih sredstava, kancelarijskog namještaja i druge opreme manjih vrijednosti, planiran je iznos od 20 hiljada EUR.

IRF CG je planom predvidio i mogućnost zamjene dotrajalih automobila, u iznosu do 30 hiljada EUR.

Projekcije godišnjih tokova gotovine pokazuju da će IRF CG i u 2020. godini imati dovoljno novčanih sredstava za izmirenje preuzetih obaveza po dospelju i realizaciju postavljenih ciljeva, s tim da je, obzirom na povećanje obaveza po ranije povučenim kreditnim sredstvima, koje za 2020. godinu iznose blizu 27 mil EUR, planirano da se posebna pažnja posveti upravljanju tekućom, kratkoročnom likvidnošću na mjesečnom, odnosno dnevnom nivou.

Osnovne izvore sredstava, za investicionu aktivnost u 2020. godini, predstavljaju sredstva EIB-a i Svjetske razvojne banke, povraćaji po plasiranim kreditnim i faktoring aranžmanima.

ZAKLJUČAK

Finansijski plan predstavlja finansijski okvir za poslovne aktivnosti u 2020. godini. Pripremljen je u skladu sa Godišnjim planom rada i usaglašen je sa Planom javnih nabavki za 2020. godinu.

Obzirom da je plan pripremljen isključivo za prihode i rashode po osnovu osnovne djelatnosti IRF CG, a na osnovu trenutno raspoloživih informacija, ostvareni finansijski rezultat može da odstupa od planiranog.

Procjena efekata novog instrumenta koji se odnosi na garantne šeme nije uključen.